

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

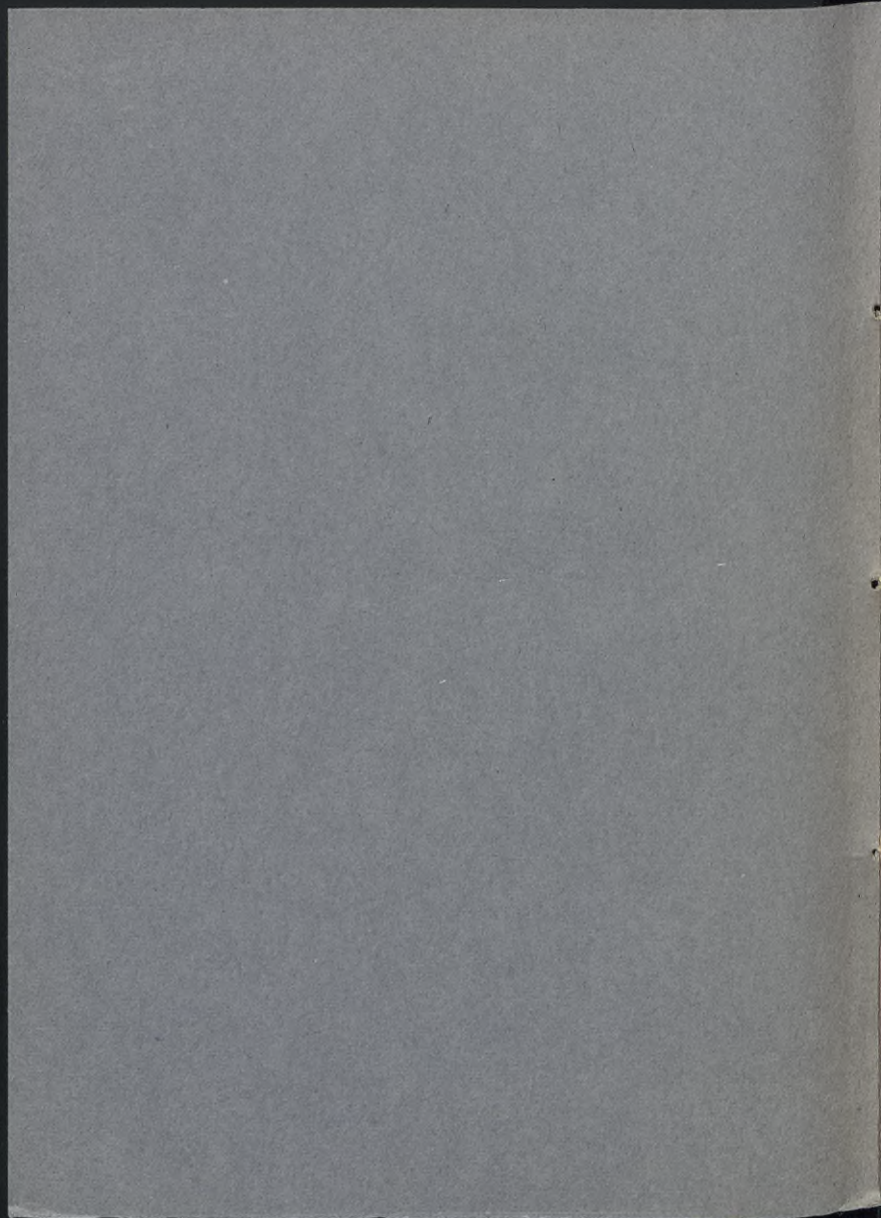
UPPSALA
UNIVERSITET

Chas. Volney
Esq.

Widar

Litterära sidspödrif, . . .
1886.

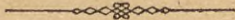
*(Bor.) Polypg.
L.*

LITTERÄRA TIDSFÖRDRIF,

BILDER FÖR DAGEN

AF

WIDAR.

**No. 41
29*

NORA 1886.
C. G. Schmidts tryckeri.

Pris: 75 öre.

ÄLTRETTA TIDSFÖRDRIF

BILDER FÖR DAGEN

WIDAR

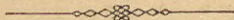
1901/1902
C. G. W. W. W.

LITTERÄRA TIDSFÖRDRIF,

BILDER FÖR DAGEN

AF

WIDAR.

NORA 1886.
C. G. Schmidts tryckeri.

LITTERÄRA TIDSFÖRDRIF

BILDER FÖR DAGEN

WILHELM

Huru man grundar en tidning.

En liten bullersam fröken om 3 eller 4 vårar förklarade på tillsägelse att "vara tyst", att om hon ej finge prata, blefve hon sjuk.

Männe det ej kan vara på samma sätt äfven med en del "vuxet" folk? Man behöfver prata för att hålla sig frisk, och har man ingen att prata med, så går man på för sig sjelf, d. v. s. man griper till pennan och *skrifver*.

Man vill dock ej gerna, att de med mer eller mindre möda framfödda snillefostren skola i allsköns tysthet sänkas i papperskorgen eller af en "tjenande syster" begagnas som "tändvirke" för kakelugnsbrasan, utan man önskar väl se sina litterära barn ordentligt inlagda i "tryckpappersblöjor", så att en gapande och beundrande värld må hafva någon nytta och glädje af dem.

Men huru skall man då i slikt fall bära sig åt? Jo, man sänder sitt opus till någon tidning och får derefter i nästa nummer, i "breflådan", läsa — att det välvilligt insända ej användes utan får återhemtas å tidningens byrå.

Alla tidningar äro dock ej så artiga. De taga väl emot, hvad som sändes — de lära ej gerna kunna undvika det — men derefter säljas de dyrbara manuskripten pundvis till makulatur, eller ock inläggas de i arkivet för att tjena till byggnadsmaterial åt husets rättor. De sköna tankarne, de ädla reformförslagen få således aldrig vidare skåda dagen.

Är ej detta en art af vandalism? Visserligen, men hvad skall en stackars tidningsredaktion göra! Skulle allmänheten "få in" alla sina skrivelser, blefve tidningen fylld deraf, och redaktionen — ja, den råkade i fara att få bäras på sjukhuset, emedan den sjelf ej komme i tillfälle att yttra ett enda ord.

Nej, så dum är man inte. Redaktionen befäller sjelf öfver sina spalter, och allmänheten får reda sig, bäst den gitter.

Den publicistiska kallelsen vaknar. Man beslutar sig för att utgifva en tidning.

Hvad är det väl för konst att grunda en tidning! Dertill behöfves ej mycket. Man skaffar sig en bok papper för 50 öre (i nödfall kan man begagna hamp-papper, och då blir det hälften billigare), pennor för 25 öre, bläck för 12 öre, en sax för 1 krona, skrif-förmåga för 1 öre, tillståndsbevis 25 kronor (för ej längesedan kostade tillståndsbeviset blott 5 kronor, men genom det höjda priset ville vederbörande väl något försvåra tidningsutgifvandet, hvilket ock kunde vara rätt och skäligt): **summa 26 Kr. 88 öre.**

Härefter vidtalas en boktryckare, som på kredit trycker profnummer, sedan man förut, för erhållande af annonser, i en något mera spridd tidning tillkännagifvit, att den nya tidningens profnummer komma att tryckas i 50 000 exemplar och spridas öfver hela Skandinavien.

I ett tu tre kan man härpå ha sina 10 000 prenumeranter samt en massa annonser — *penningar flyta in som gräs* — och detta allt med ett grundkapital af blott 26 kronor 88 öre. Kan det finnas en mera lysande affär i verlden! Borde ej hvar och en . . . borde ej till och med våra "betryckta" landtmän, som

vanligen förstå sig på, der som är något att förtjena, vare sig på torget eller i plenum . . .

Bristande bildning? Hvad är det för prat! Hafva vi ej vår berömda folkskola, der genom den särskilda kungl. förordningen om ämnesskrifning hvarje lärjunge minst en gång i veckan får lära sig att "sätta ihop" och författa . . .

Utan skämt — hvilken ypperlig sak är ej ändå vår svenska lag om näringsfrihet!

Det får dock ej förbises, att ett tidningsföretag *kan* misslyckas. Man kan råka få blott *en* (summa 1) prenumerant och inga eller högst få annonser. Då gäller det att lefva på hoppet. Boktryckaren yttrar betänkligheter angående krediten, och tidningen börjar fördenskull utkomma oregelbundet. För att lugna prenumeranter (prenumeranten) och annonsörer tillkännagifver då redaktionen t. ex. att "vårt tryckeri" haft otur, i det att vid den betydliga upplagans tryckning en form helt oförmodadt sprungit sönder, eller att ångmaskinen kommit i olag, eller att redaktionsbyrån (i verkligheten kanske blott en vanlig dragkista) hållit på med flyttningsbestyr, o. s. v.

Om krediten räcker, kan företaget möjligen gå bättre sedan, och ett älskadt fosterland har en "kämpe i ljusets och frihetens tjänst" mera.

"Våra lokomotiv." — "Våra körsvenner."

En tidningsredaktion, den må nu bestå af blott en enda person, såsom i en stor del tidningar ofta är

fallet, kallar sig dock alltid, i likhet med Kungl. Maj:t, *Vi*. Detta utsträcker vidare till "vår tidning", "vårt tryckeri", "våra sättare", "våra prenumeranter", o. s. v. Detta om detta, såsom det på ren och vacker svenska bör kunna heta.

En och annan stor "kollega" kan dock hafva en spridning och omfattning, som ingen allmänhet kan drömma om. Den kan hafva egna jernvägar med vagnar och lokomotiv, samt å utgifningsorten en hel mängd hästar, vagnar och körsvenner, allt naturligtvis för tidningens expedierande till prenumeranterna. En af dessa kolossala tidningsaffärer är en känd daglig Stockholmstidning, som roar sig med stereotypering, så att hon i det närmaste är oläslig; men hvad gör det, blott hon är "snabb" — ja, hon lyckas häri till den grad, att hon till och med utkommer dagen före utgifningsdagen.

Ej sällan kan man få läsa i denna utomordentliga gazette under rubrik "*Våra lokomotiv*", att t. ex. lokomotivet N:o 134 med ett tåg af några och tjugu vagnar spårat ur någonstädes nere i Vestergyn. Hon nödgas således hålla minst 134 lokomotiv — hvilken förfärlig landsortsupplaga! Det är alls icke underligt, om ett dylikt jätteverk blir oläsligt.

Under rubriken "*Våra körsvenner*" läses t. ex., att körsvennen N:o 328 kört benen af en gammal gumba eller dylikt. Det är således ej liten hufvudstadsupplaga heller, då ända till 328 kuskar behöfvas.

Gör i vårt fattiga Sverige maken till en sådan tidningsaffär, den som kan!

Det låter tänka sig, att dylika notiser äro intet annat än puff och skryt, och i sådant fall äro de riktiga generalpuffar, som öfverträffa till och med Amerikanernes berömda försök i den vägen.

Det låter ock tänka sig, att tidningen menar statsbanornas lokomotiv samt hyrkuskverkens eller åkarnes i Stockholm körsvenner, ehuru hon i ett slags utsväfvande patriotism benämner dem "våra", på samma sätt som man säger t. ex. "vår konung", "vårt land", "vårt folk", o. s. v. En annan gång får man kanske höra talas om "våra tiggare", "våra hamnbusar", "våra tjufvar och skälmar", o. s. v.

Önskar någon vidare upplysning i saken, går det ju an att derom fråga "vår" förtjenstfulla tidning "DAGENS NYHETER".

Biskopslönen i Lund.

Skulle du, min läsare, möjligen råka ut för att bli *kung* någon gång i din dar, och dina undersåter visa anlag för socialism, republikanism, nihilism eller dylikt, så att du har all utsigt att en vacker dag bli attenterad eller rent af bortkörd från både rike och krona, så hör, medan tid är, ett godt råd. Försök ej att genom konstlade medel hålla dig kvar på din vacklande tron, utan tag gud i hågen och sök biskopsstolen i Lund! Der kan du få sitta i lugn och uppbära i årligt apanage 35 000 kronor — hvad vill du mera begära! Mycket att göra? Du har blott att hålla i styr några tjog präster, hvilka med tillbörlig aktning för de traditionella "skraporna" väl ej äro så synnerligen svårhandterliga; en och annan gång, klädd i "skrud", agera pajas, o. s. v. Men det der får

väl gå för sig — du skall väl ock någon nytta göra för dina 35 tusen. Och hvad du bör kunna lägga dig till godo sedan! Så mycket kan ej en hederlig arbetare hopspara, lefde han så likt fader Methusala i 969 år.

Men härvid uppstår ock en annan fråga: skulle ej herr biskopen möjligen kunna något litet låta pruta med sig, helst som man är förvissad, att många lika kapabla personer skulle vara hågade sköta tjensten för vida billigare? Det stöter nästan på skandal, att embetsmännen skola uppbära så orimligt höga löner, under det flertalet af landets befolkning, som dock egentligen får släppa till fiolerna, nödgas i sina förhållanden vara så rädda om tolfskillingarne. Det är en oemotsagd trosartikel, att Sverige är ett fattigt land, och det bär ock syn för sägen; men tar man i betraktande embetsmannalönerna, skulle man kunna tro oss bo midt uppe i det guldrika Indien. Dylika abnormiteter inom samhället hafva stundom framkallat revolutioner. Men vi svenskar äro snälla och beskedliga, och skall sparsamhet någon gång öfvas, så blir det vanligen gent emot folkskollärare, kyrkvaktare, orgeltrampare och dylika, som man utan tvekan vågar sig på. Men de stora — stick inte dit, Herr Svensson, ty då kunde svåra olyckor träffa dig både i denna och den tillkommande verden!

Landtmannapartiet & C:o.

En af riksdagsfarbröderna i N:o 2 hade tagit sig några dagars permission för att fara hem och hälsa

på gumman — och stutarne, och då han fann dem i högönsklig välmåga — stutarne voro trinda och skinnande, och gumman, ja, äfven hon var trind och mådde väl — blef han, såsom helt naturligt, i sitt sinne glad och belåten. Han började sjunga.

Men det var ej en af dessa opera-slagdängor, som han i likhet med herr Liss från Dalmatien så djupt föraktar, utan det var en vacker och populär visa, så lydande: "Handlande ä' vi allihopa . . . allihopa . . . allihopa . . . allihopa" . . . Som han med förkärlek repeterade denna strof, tillspordes han af en musikvän, hvilken, sanningen att säga, fann sin musikalska smak litet stött af detta bestämdt falska "allihopa":

— Hvad handla herrarne med för slag?

— Var nästan säker på det. Vår mäktiga firma *Landtmannapartiet & Co* annonserar och skyltar ej mycket — lyckligtvis.

— *Lyckligtvis*, hvad vill det säga?

— Nå, efter ni ser så genombeskedlig ut, så skall jag som hastigast inviga er i den högre politiken och omtala förhållandet. Kan nog hända, att jag för besväret får stryk af kamraterna der uppe i Kammaren, ty ni bör förstå, att vi riksdagsfarbröder ej låta någon titta i våra kort och allraminst våra valmän. . . . Men till saken! Vår firma uppsattes ursprungligen såsom en välgörenhetsanstalt för gumman *SVEA* samt för att bilda hållhake på en del glada gossar, som voro vana att allt för friskt lefva undan med gummans pengar. För detta vackra syfte vann firman stort anseende, och till och med hvarje politiskt omyndig välsignade hennes namn. Men allt här i verlden följer utvecklingens lag, så ock besagda firma. Nu kompromissas och göras affärer värre. För

en tid sedan afhände vi oss några dumma antiqviteter, som kallas *Grundskatter*, och fingo i stället en liten vacker lindorm med namnet *Värnepligt*, som gumman Svea förvarar i en ask och fröjdar sig dagligen öfver dess fagra utseende. (Fröjden blir väl dock så lagom, när odjuret hunnit växa, så att det förtär en oxen i målet.) För närvarande lider gumman af en stundom påkommande afmattningssjukdom, som kallas *Tryckta konjunkturer*. För att bota henne requirerade vi ett halft dussin blodiglar med namnet *Spannmålstullar*, men när de skulle anbringas, gjorde hon så förtvifladt motstånd, att vi måste afstå från försöket — för den gången.

Vi få dock ej i allt husera med gumman efter behag, ty dels äro åtskilliga af kamraterna temligen kitsliga, och dels finnes det en gammal skutskeppare, *Regeringsbusen* kallad, hvilken sedan gammalt gått och slagit för gumman. Då han kommer på besök, hvilket inträffar en gång om året, har han i sitt följe 9 stycken stora glupska hundar med namnet *Hufvudtitlar*, utom diverse extra taxar och knärackor, och då gäller det att passa på, om man skall få något med ur gummans skafferi. För ett eller annat år sedan vid ett dylikt gästbud föllo några af smågossarne på det orådet att försöka stjäla ut några smulor åt en utsvulten stackars sate, som fått det svåra uppdraget att gå vall med samhällets utvecklade individer eller det s. k. *Unga Sverige*. (Vi ha satt den gynnaren på förknappningsstat, så att han ej må upphäfva hufvudet och spela "herre", ty herrar ha vi, gudi klagadt, tillräckligt många ändå.) Smågossarnes tilltag misslyckades. De brottsliga upplades till stut, *Hallands-Kalle* kommenderade, och

Smålands-Nisse samt *Grefve Erik* (han som har ett källand, som han ständigt kallar "sitt län") m. fl. rappade på. De lära nog ej så brådt göra om ett slikt försök . . . Nej, nu måste man upp i Kammarren och kompromissa bort *knektarne*, så att mitt hemman stiger i värde, ty jag ämnar sälja det nästa år" . . .

Uppe i nordöstra Sibirien med dess utomordentliga förråd af "vackra ben".

Det är nu, såsom rubriken ock angifver, ej meningen att t. ex. i likhet med hufvudstadens "lejon" och dagdrifvare med lorgnetten för ögat fatta posto på Norrbro i blåsväder, något som särdeles under krinolinperioden idkades såsom en mycket omtyckt "sport", utan för att få sigte på saken i fråga draga vi hän "mot norden, mot norden" ända upp till Ishafvets o-gästvänliga kust.

Den stränga vintern varar här nio månader, och under den korta sommaren, då snömassorna smälta och marken erbjuder en sparsam grönska, är jorden dock i vanliga fall ej upptinad längre än till tre fots djup. Derunder är jorden till obekant djup fortfarande hård och frusen. Längre upp mot norden, på Ishafvets öar, äro naturligtvis de klimatiska förhållandena ännu hårdare. Att vegetationen under sådana villkor ej kan vara af någon betydighet, faller af sig sjelft, likasom att inga större växtätande djur der kunna hafva sin tillvaro.

Huru förvånad blef man derföre ej, då man i början af århundradet vid Lenaflodens mynning i den frusna massan fann ett helt "berg" af kött. Det var nemligen en af dessa urverldens jättar, ett *mammuthdjur*, som, kanske för årtusenden sedan infruset i isen, nu trädde fram i dagen. Köttet var ännu så bibehållet, att det åts af infödingarnes hundar samt trakten's isbjörnar. Huruvida infödingarne sjelfva försågo sig med en eller annan biff ur "köttberget", är ej med visshet utrönt. Angående mammuthdjurets storlek må erinras, att till och med nutidens elefanter inför en så väldig farbror måste anse sig blott såsom outvecklade barnungar.

Ofvannämnda fynd är ej ett enstaka exempel, ty de snart sagdt outtömliga förråd af mammuthben, som finnas i dessa trakter, bevisa att tusenden och åter tusenden af dessa jättedjur en gång funnits der. Zimmermann säger — och man har ej skäl betvifla uppgiften:

"Lachon-ön och Nya Sibirien äro bokstafligen öfversållade af elefantben; till och med ur hafvet uppväckas de på kusterna vid hvarje storm, och ehuru handelsmän under mer än 100 år utfört dem till Europa och under mer än 500 år användt dem i handeln med Kina, ty under vintern hafva ändlösa karavaner af hundslädar, under sommaren tallösa fiskarbåtar dragit från benöarne åt söder och öster, så har dock hittills icke den ringaste minskning i tillgången på elfenben gjort sig märkbar. Betarne väga hvar för sig mellan 115 och 460 skålpund."

Hvar har då, frågar man, denna ofäntliga bensamling kommit ifrån? Hafva de ditförts genom något storartadt vattufflöde, eller hafva djuren i lefvande

tillstånd funnits der? Detta senare är det mest antagliga samt att de till följd af någon utomordentlig händelse här blifvit sammanfösta till död och undergång. Att klimatet i dessa trakter då ej var det samma som nu, är tydligt, ty ehuru mammothdjuren hade tillräckligt tjock pels att ej lida af kölden, behöfde de dock såsom växtätande ett bete, som dessa trakter ej hafva att erbjuda icke ens under den korta sommaren. Härtill kommer ock att i den sibiriska jorden träffas en myckenhet stammar af stora träd, som ej nu kunna växa der.

Det låter tänka sig, att mammothdjuren genom t. ex. en omfattande präriebrand längre ned på de sibiriska slätterna jagats mot Ishafvet och dess öar för att der omkomma. Olyckan kan ock hafva förorsakats af någon stor naturrevolution. Tänk oss att Norra Ishafvet ej fans på den tiden, utan att denna yta utgjorde land, hvarå mammoth-hjordar i tusental betade. Jordskorpan sjunker och världshafvet strömmar in. Djuren fly undan öfversvämningen och försöka rädda sig på de i det nya hafvet befintliga öarne. Massor af djur hafva omkommit i vattnet, och de som lyckats rädda sig stå hopträngda på de jemförelsevis små öarne prisgifna åt hungersdöden. Deras ben finnas kvar såsom minne af den förfärliga händelsen.

Hvad kan vara orsaken till det i dessa trakter sedan den tiden så väsentligt förändrade klimatet? Vid jordklotets afsvälning från sitt glödande tillstånd var det naturligen polartrakterna, som först voro lämpliga för växt- och djurlifvets mottagande. Genom jordens inre värme kunde således möjligen alstras växter, tillräckliga för mammothdjurens behof. Men enär

man funnit djur med hull och hår infrusna i isen, är temligen tydligt att de funnits der äfven under nuvarande klimatiska förhållanden, oaktadt man lätt inser, att en dylik gräsätare ej skulle kunna taga sig fram ens en enda vinter derstädes. Att man funnit lemningar af barr och kottar mellan tänderna på de i slammet vid flodstränderna nedsjunkna djuren, bevisar blott att äfven sådana ämnen i nödfall tillgripits, alldenstund det ej lærer kunna antagas, att djuren under de långa vintrarne häraf haft sin tillräckliga föda.

Förhållandena tyda på, att Sibiriens klimat nästan med ett slag öfvergått från ett nära tropiskt till sitt nuvarande. Detta kan ej hafva skett på annat sätt, än att jorden på en gång ändrat polernas läge, så att ifrågavarande land kommit nordpolen betydligt närmare än förut. Hvem vet, om ej jordens magnetiska poler före denna tid äfven varit hennes astronomiska!

Hvad kunde vara orsaken till polernas förflyttning? Det finnes de som antaga, att jorden en gång i forntiden sammanstött med en annan, en mindre himlakropp — en komet. I så fall uppstodo stora revolutioner på jordytan. Bland annat uppsteg hafsbotten på vissa ställen till land, under det på andra ställen landet sjönk, så att nya haf bildades. Genom den ifrågavarande stöten rubbades tillika polernas läge.

Man tror sig till och med vara den obeskedlige inkräktaren på spåren. Naturligtvis stannade han kvar här på gamle Tellus tillika med sina växter och djur. Men dessa äro mycket olika den öfriga världens. . . Den som tviflar må, för att vinna öfvertygelse, med första lägenhet resa till *Australien*.

Vid nordpolen.

Huru mången här ej drömt om att odödliggöra sitt namn genom att besöka nordpolen! Huru många misslyckade försök hafva ock ej gjorts för att nå detta mål — huru många fartyg förlista, huru många lif spilda!

Blott tvenne djerfva resande hafva besökt jordens poler. Den ene var kapten *Nemo*, som med sin undervattensbåt kom till sydpolen, och den andre kapten *Hatterat*, hvilken på släde åkte till nordpolen. Vid sydpolen fans intet anmärkningsvärdt att se — nordpolen utgjordes af en stor vulkan. För öfrigt fans vid båda polerna "öppet haf".

Olyckligtvis voro de båda upptäckarne blott *Jules Vernes* hjeltar, och dylika "utomordentliga män" kunna resa och fara hvar som helst — till och med till månen. Af vanliga, d. v. s. *verkliga* människor har ännu ingen kunnat komma hvarken till syd- eller nordpolen.

Äfven en del "vetenskapsmän" drömma om ett "öppet haf" vid nordpolen, och kunde man blott komma öfver den förfärliga isregionen, så skulle det sedan gå som en dans att segla i det der hafvet. Hvilken obegriplig enfald! Ju längre man kommer in i köldens och den långa vinternattens rike desto mildare klimat — ja, till och med så mildt att hafvet går öppet! Nej, herrar "vetenskapsmän", enfaldiga äro vi, men icke går det an slå i oss hvilka dalkarlar som helst. Den eviga isen sträcker sig nog från alla håll ända till polen, och tillräckligt tjock torde den äfven vara för att ej gifva med sig för solen, hvilken vid

midsommar ej kan komma högre på himmelen än under dagjemningarne i trakten af polcirkeln, d. v. s. i 45 graders vinkel mot jordytan. Denna höjd har hon blott några hvarf, under det hon den öfriga delen af sommardagen går lägre och lägre. Det lärer ej smälta mycket på isen under sådana förhållanden.

Huru skall man då kunna komma till nordpolen? Med fartyg duger det icke, det har man sett allt för många prof på. Man har försökt med slädar, dragna på isen af människor, men att tjenstgöra som dragare sina 80 å 90 mil dertill fordras större krafter än en vanlig människokropp, helst som äfven alla förnödenheter för både fram- och återresan måste medföras. Man har spekulerat på hundar och renar såsom dragare, men äfven dessa behöfva föda, och tillräcklig mängd deraf vore omöjligt att medföra. Man har tänkt på luftbalong, men svårigheterna med en sådan äro, att man på sin resa lika lätt kunde komma till Afrika och Godahoppssudden som till nordpolen, och då vore ändamålet förfeladt.

Men hvarför har ingen tänkt på det allra säkra sättet: *att bygga en jernväg!* Isen är ju stark som berg, och syllar och skenor skulle frysa fast, så att knappast hvarken spett eller dynamit skulle kunna rubba dem. Stationer anlades på lämpliga afstånd, och vid sjelfva polen uppfördes ett första klassens hotell. En sådan jernväg, utan kurvor och stigningar samt i öfrigt med de jemnaste terrängförhållanden, skulle ej kosta på långt när så mycket som alla hittills misslyckade expeditioner, och dertill skulle ett sådant företag ovilkorligen betala sig. Hvilken af världens mångtusende turister skulle ej vilja besöka nordpolen! Det skulle bli en folkvandring, som

ännu ingen plats skådat maken till. Det skulle kanske till och med bli nödvändigt anlägga en hel *villastad* der, ty många torde nog våra hägade slå sig ned på sommarnöje på en plats, hvilken likasom himmelriket ej har "någon natt" utan en 6 månaders oafbruten dag. När skulle man soffa? Ja, det vore just frågan det. Man finge väl taga sig en blund efter behag, så vidt ej hela samhället komme öfverens om att på bestämd tid sticka hufvudet i nattmössan och proklamera sömn.

En annan besvärlighet vid nordpolen vore, att man aldrig kunde komma till rätta med väderstrecken, enär *norr*, *öster* och *vester* ej finnas der. Alla vindar blåsa från söder, och hvart man begifver sig, alltid bure det mot *söder*. . . Men några svårigheter bör man väl kännas vid, när man kilar i väg ända till "verldens ände" . . .

"Nej, se på f-n . . . se kungen!
A-i, a-i gevä-ä-är!"

(W. v. Braun.)

Hans majestät konungen läser, så berättar en landsortskorrespondent, en vacker dag hafva promenerat på Norrbro arm i arm med herr Liss från Dalmatien, båda lifligt samspråkande.

Väl har man hört, att den "folklige" Karl XI stundom skall hafva dansat slängpolska med dalkullor, men huruvida han ock promenerat arm i arm med "masar", derom har historien intet att förmåla.

Hvilket tidehvarf vi lefva i, till och med majestätet måste krusa för bönderna! Och är det sant, hvad Fryxell säger, att "dalkarlen kallar alla för *du* och krusar för ingen", så blef vid ifrågavarande lifliga samtal naturligtvis ock ett ömsesidigt "duande".

— Du är kung, du, men jag är "*mas*", jag, och därför kan en an'n vara så god som en an'n.

— Du är "*mas*", du, men jag är *kung*, jag, och därför kan jag möjligen vara ett strå hvassare än du.

Det finnes en "historisk" träbänk, som Karl XII vid något tillfälle i en bondstuga hvilat på, och hvilken bänk förvaras i någon vrå af Nationalmuseum. Detta är nu godt och väl. Men hvad tänker du, store väldige herr Liss, göra med rocken — "*kassonsen*", som han på dalspråket bör kallas — hvilken du vid tillfället bar, och hvars ärm hade äran beröras af majestätet? Icke kan det vara skäl, att efterverlden får på museum skåda en gammal dalpels, som i och för sig ej är märkvärdigare än alla andra dylika. *Men . . .* låt ändå ej hvarken gumman eller någon oförsynt lappskräddare få hand om honom! Häng in den i garderoben och tag fram honom blott vid högtidliga tillfällen, såsom när det är fråga om att imponera på "*masar*" af ringare betydenhet, o. s. v. Den bör förvaras. Dina efterkommande böra kunna säga: "Den här *kassonsen* bars af vår store stamfader *Liss*, när han hade nåden promenera på Norrbro arm i arm med Hans majestät *anno mundi 1880*".

Den ifrågavarande korrespondenten kan dock möjligen hafva "hittat på" anekdoten blott för att göra sig intressant, eller vid tillfället hafva glömt pince-nezen hemma, eller kanske till och med gått i dimman, så att t. ex. en vanlig dalkarl, konvojerad af

en poliskonstapel, tagits för herr Liss och Hans majestät. Huru härmed egentligen förhåller sig, torde den framtida historiska forskningen bäst kunna afgöra.

SKOLHISTORIER FRÅN VESTKUSTEN.

1. Den nye läraren.

Det var i den "gamla goda tiden".

En frisk novembermorgon körde en skjutskärra fram till en rödmålad prestgård, belägen några mil från Göteborg. Den resande var en ung skollärare, som sökt den lediga skollärarebefattningen inom församlingen och nu på kallelse infunnit sig för att aflägga prof.

Innan den resande kom fram till gården, måste åtskilliga ladugårdsbyggnader passeras, och här midt uppe i en stor gödselhög stod, omgifven af drängar och gödselkärror, en man, insvept i en lång och vid pels. Då den resande kom till stället, tog mannen i pelsen med någon svårighet af sig den ludna skinnmössan och hälsade, hvilken hälsning af den resande ock, ehuru knapphändigt, besvarades.

— Hvad var det der för en lustig figur? sporde denne skjutsbonden, hvilken han ansåg böra känna till saken.

— Kan ej så noga veta . . . troligtvis var det gårdens rättare. Han såg frusen ut, stackarn. För öfrigt syntes endast näsan på honom.

Man var nu framme på gården. Den resande hopjade af kärran och gick in. Efter att hafva letat sig fram under en trappa med fara att stöta hål i hufvudet kom han in i ett rum, som han antog vara pastorsexpeditionen. Ingen fans der, hvadan han slog sig ned att vänta.

Om en stund inträdde ock mannen i pelsen. Han lade af denna med mera och kastade sig derefter raklång på en soffa med benen i vädret.

— Det var mig då en best till rättare att vara ogenerad, tänkte skolläraren samt tog för öfrigt föga notis om honom.

— Herrn ursäktar väl, att . . . att jag byter om strumpor, sade den förmente rättaren. För min rygga komma måste jag regelbundet göra detta hvarannan timme.

Skolläraren nickade likgiltigt bifall samt började för öfrigt finna det otrefligt. Den alltjemt på rygg liggande mannen började spörja om resan, o. s. v.

I dörren visade sig ett fruntimmer, sägande: — Har Kaifas tid komma ut ett ögonblick!

Nu gick ett ljus upp för skolläraren. Den han tagit för gårdsrättaren var ju ingen annan än kyrkoherden — *Per Larsson Kaifas* — sjelf.

Profvet skulle afläggas i ett slags mangelbod, som tillika begagnades som sockenstuga, straxt vid prestgården och hvarest 6 eller 7 af socknens barn voro inkallade för att tienstgöra såsom medier vid förrättningen. Rummet var för öfrigt fylldt af bönder med något synnerligen groft och sjelfklökt i sitt utseende.

Herr Kaifas, som naturligtvis skulle vara närvarande vid profvet, var rädd att förkyla sig och klädde sig derföre särdeles väl. Han hade bonjour och

öfverrock, derutanpå tog han nattrocken och utanpå allt detta den förutnämnda pelsen. På fötterna hade han stöflar och galoscher samt derutanpå botforer. Den ludna skinnmössan drog han djupt ned öfver öronen, och kring det, som skulle föreställa halsen, lindades ett tjockt yllekläde.

Sålunda rustad var den arme mannen nästan beröfvad förmågan att gå, hvadan han af ett par starka bönder bars ned i mangelboden. De nedlade honom på en soffa, klädd med förut uppvärmda filter och täcken. Af välmening ville de linda äfven ett par filter om honom, men han trodde det ej vara behöfligt, alldenstund det var eldadt i kachelugnen.

Profvet aflades, och detta, oakadt skollärarens misshumör, utföll så, att han vid det efter någon tid stående valet blef "den lycklige" och erhöll platsen.

— Hvar ha vi nu skolan? sporde skolläraren, då han, för att tillträda platsen, för andra gången anlände till den rödmålade prestgården. (Kyrkoherden träffades ej nu på gödselhögen utan på sin vanliga plats, på rygg i soffan med benen i vädret inne på expeditionen.)

— Ja-a, skolan, ljöd svaret. Jag tillsade klockaren för flere dagar sedan höra efter med Jöns i Grimatorp att få hyra hans "atterkammare" till skollokal. Vi ha, som herrn vet, ej ännu något skolhus, men här kommer att byggas ofördröjligen. . . Bäst att herrn går sjelf och hör efter med "Grimatorpen", men var försiktig med honom ty det är en temligen sträf och bråkig karl.

Skolläraren gick och tog det ifrågavarande rummet i skärskådande. Det var en liten obetydlig kammare,

omkring 5 alnar i fyrkant och något öfver 3 alnar högt till taket. Rummet var för tillfället belamradt med en hop spånor, gamla ämbar och spinnrockar samt annat skräp.

— Allt det här skola vi bära ut, upplyste värden.

— Naturligtvis!

— Men värst blir, återtog värden, att få in bänken.

— Bänken? sade skolläraren.

— Ja, just bänken. Begriper ej han, som är skolmästare, hvad en bänk vill säga? Här i socknen ha vi en bänk, som är riktig och bastant, skall jag tala om för honom. Den rymmer sina 50 eller 60 barn åtminstone.

En så kolossal bänk hade skolläraren aldrig varit i tillfälle att se, och derföre stod han dersom ett lefvande frågetecken. — Huru som helst, sade han slutligen, kan i denna lilla kammare ej inrymmas flera än 15 eller 20 barn.

— Femton eller tjugå! Är han galen? Han kan vara säker på, att han i den här roten får öfver 80, skall jag tala om för honom.

— *Åttio* barn i den här skrubben . . . såvidt de ej skola läggas in som anjovis, hvilket väl ej är meningen. . . Nej, adjö, fader Jöns! Eder atterkammare kan omöjligt begagnas.

— Vänta litet . . . han behöfver väl ej vara så stor-modig heller! . . . Det är jag som är "vis'-ordförande i skolorådet", och jag skall hålla "trepenal" på skolorummet, ty jag har ett fasligt godt hufvud med att räkna och skriva . . . fast när jag kommer längre bort i räkningen, vet jag ej huru man skall "låna", när nollor finnas; men med nollorna kan skolmästaru hjälpa mig. . . Jo, jag skall hålla trepenal och det i morgon dag . . .

— "Trepenal", vill det säga det samma som *reparera* rummet . . . rifva ned en vägg eller dylikt, så att det blir större?

— Nej, nu förgrufvar jag mig . . . han, som skall vara lärd, vet ej hvad trepenal vill säga! Meningen är ju, att det skall gå till den minstbjudande . . .

"Trepenal" försiggick, och Lars' i Vallebo stuga, som var något större, erhöles till skollokal. I ackordet ingick att tvenne träsoffor samt den stora sängen med sparlakanen, familjens sofställen, skulle stå kvar inne i stugan. Hit samlades nu de omtalade 80 lärjungarne.

Skolläraren var mycket nyfiken angående den märkvärdige "bänken". Samtidigt med skolbarnen anlände ock en lastvagn, förspänd med ett par raggiga kampar, hvilka stretade och drogo värre på ett parti grofva plankor och brädstycken. Detta var bänken. Plankorna inburos, och gubben Lars och skjutsbonden började ordna med dem, så att det slutligen blef ett slags bänk utaf, ehuru af en högst egendomlig fason. Den fylde hela stugan, och de olika sätena höjde sig som en amfiteater. Barnen längst bort från läraren sutto likasom på en hylla under taket, under det de främre nästan lägo på golvet. Att komma i och utur bänken fordrades en klättring, möjligen nöjsam för pojkar och getter men för det feminina könet stundom besvärlig. (Om Sverige någonsin får ett antiqvariskt skolmuseum, borde den der bänken ej saknas der; den skulle utgöra ett af samlingens bästa nummer.)

Här hade man nu läraren, barnen och bänken, men hvar fans materielen?

— "Körs" för tusan, jag glömde ju "löddan"! utbrast

bonden och lomade af. Han återkom snart med den ifrågavarande lådan fastbunden på ryggen.

Materielen var i samma stil som det öfriga. Det förnämsta var den s. k. matrikeln, men den hade den hedervärda församlingen och fått till skänks af en frikostig folkskoleinspektör.

Allt var nu på sin plats, läraren, barnen, bänken och materielen; det skulle således bli *skola* utaf.

— Men ännu en viktig sak, mina vänner, sade skolläraren. Hvar skall jag bo?

— Här i den här kammaren, upplyste värdinnan. Icke är den just så fin . . . men skräddare och skomakare bruka ligga der . . .

Den erbjudna bostaden var allt annat än trefflig. De små fönstren voro smutsiga och trasiga, väggarna utgjordes af nakna ohyflade furustockar, taket var svart af ålder och sot, golvet var som i ett stall och dertill försedt med en mängd stora råtthål. Den instängda luften var tjock och qväfvande. De få möblerna voro lika eländiga som rummet.

— Skall man kunna bo här? sade skolläraren.

— Det får han visst, medgaf välvilligt värdinnan. Jag skall genast flytta ut mjölkbunkarne och göra plats åt honom . . .

— Men alla de här hålen på golvet.

— Det kommer an på råttorna, som äro så gruffigt närsökna. Men far skall smeta lera i hålen, så blir det bättre. Dessutom kan skolmästarn få katten in till sig om qvällarne. . . Han är riktigt snäll med att hålla efter otäckingarne, så att inte är det farligt med den saken.

Skolläraren var dock ej hågad antaga katten till beskyddare utan lyckades få bostad på annat ställe.

Skolan fortgick emellertid i den förenämnda stugan, men hurudan *luften* skulle bli, kan man lätt tänka sig. Det var att formligen sätta lif och helsa på spel. Att ständigt hafva dörren öppen gick icke an, ty då skulle de barn, som sutto henne närmast, d. v. s. de hvilka, såsom förut nämts, så godt som hängde i taket, få det för kallt och bli sjuka af det ständiga draget. På rasterna utrymdes lokalen fullständigt, och fönster och dörrar ställdes öppna.

Efter en dylik rast, då läraren i spetsen för barnen med böjdt hufvud stg in genom den låga dörren, fann han stugan upptagen af helt andra individer än af släktet *homo*. En temligen försigkommen kalf hade på något besynnerligt sätt praktiserat sig in i bänken. Der stod han nu och "kunde icke annat". Något skrämmd af de tillströmmande barnen, började han röra på sig för att komma lös ur fångenskapen. Detta gick dock ej så alldeles lätt. Några plankor föllo ned, och kalfven, ännu mera skrämmd deraf, började med full hals ropa "vermdön", allt till ungdomens stora förlustelse. Tvenne höns spatserade på lärarens bord och kvarlemnade, innan de aflägsnade sig, hvar sitt litet souvenir. En knubbig gris höll på med att undersöka den öppna materiellådan. Särskildt intresserade han sig för den tjocka matrikelboken, liksom han velat göra sig underrättad, huruvida äfven han stod antecknad som skolpliktig.

Vid det oväsen och bråk, som uppstod, kom värd-folket instörtande. Gubben Lars högg med kraftiga händer kalfven, hjälpte honom ur bänken och ut i det fria. Kära mor anställde jagt på grisen. Men denne, som genom undersökningen af de flottiga böckerna i lådan synbarligen fått lust för "skolgång",

var ej sinnad låta mota ut sig. Han trasslade in sig i de förutnämnda sparlakanen och kröp under sängu. Ett ben stack dock fram, och i detta grep kära mor med stadig hand. Trots de mest öronslitande protester blef den kunskapsälskande grisen framdragen och utkastad. De båda hönsen toga med flaxande vingar och hesa skrik retretten ut genom fönstret, hamnande i en stor nässelhög, der tuppen genast gaf dem tillbörlig upptuktelse för rymningsförsöket.

Ordningen inom skolan återställdes småningom. Men plötsligt blef det oro på öfversta bänkraden, den så kallade "takhyllan". Under förutnämnda villerval-la hade plankorna lidit någon rubbning ur sitt läge. Då de fördenskull började balansera, intogos disciplarne af panik och höggo sig fast i de framför dem sittande. Dessa sökte i sin ordning rädda sig på samma sätt, och så vidare undan för undan hela "bänken" igenom. Rop och sparkningar. Pojkar och bräden rullade om hvarandra, — "kratsch", och hela skolan tillika med "bänken" låg i en oredig och krälande massa på golfvet.

— Det här lifvet blir odrägligt, sade en dag till herr Kaifas skolläraren, hvilken uppfattade sitt kall allvarligt och ej på samma lättsinniga sätt som församlingen sjelf.

— Blir kanske bättre, ljöd svaret, när herrn kommer i nästa rote. Skolan är, som herrn vet, ambulatorisk på 8 stationer, och man söker, gifvetvis, alltid få de bästa stugorna till skollokaler. Visserligen är barnantalet ännu något öfver 500, men jag hoppas vi framdeles skola få i gång ett par småskolor, som upptaga de mindre barnen, så att herrn derefter på sin lott får blott omkring 300 . . .

— Men hurudant, sade skolläraren, skall undervisningens resultat kunna bli under sådana förhållanden: 500 barn, 8 stationer, ingen materiel, de eländigaste skollokaler — allt i förening med slarfvig skolgång!

Den gode kyrkoherdens ansigte mulnade. — Vi hafva tagit herrn, sade han, i förhoppning, att herrn skulle vara en nitisk och välvillig lärare. Det låter dock, som herrn ej skulle anse sig förpligtad göra skäl för sin stora lön . . .

— Den, tyckes mig, jag nog får göra skäl för. För öfrigt är lönen enligt lag.

— Visserligen, men lagstiftarne hafva varit mycket liberala. Eller hvilken dräng, torpare eller back-sittare har en sådan lön: 400 kronor kontant, och dertill 200 kronor i ersättning för husrum, vedbrand och kofoder samt två månaders öfverläsning, summa 600 kronor! Det är pengar, det! . . . Vi prester hafva väl 6, 7, 8 eller 10 tusen kronors inkomst, men så är det ock en betydlig skilnad på arbete och ansvar. . . Jag anser, att om herrn klagar öfver sin ställning, är herrn otacksam. . . Apropos, här har från barnens föräldrar kommit anmärkning mot herrn. Herrn lär nemligen fordra, att barnen skola komma tvättade och kämmade i skolan, något som aldrig förr här varit brukligt. Utan att klandra herrn, vill jag dock råda att försigtighet iakttages, samt att herrn finner sig i förhållandena och är nöjd, hvilket råd jag ger af vänskap och välvilja för herrn.

Skolläraren tackade naturligtvis för den gode kyrkoherdens "välvilja" och aflägsnade sig.

I den följande roten blef det ingalunda bättre; det var lika eländigt öfver allt. Hela skolväsendet var

det största skoj och humbug, och likväl åtnjöt den ömkliga inrättningen ett icke obetydligt årligt statsanslag. Skolläraren var en redlig ung man, som ålskade sitt kall och ville att, då det skulle vara skola, denna måtte vara något mer än blott till namnet, så att något verkligt gagn dermed kunde åstadkommas.

Då han fann, att han ej hade något understöd att påräkna af skolrådets ordförande, herr Kaifas, började han ifra för, att skolrådets ledamöter, 8 stycken dryga och förnumstiga bönder, måtte besöka skolan, så att han komme i tillfälle visa dem eländet, alldenstund det enligt lag var skolrådets ovilkorliga pligt att ombesörja skolans framgång och angelägenheter. Till följd häraf inträdde ock i skolan en dag i vadmalströja och med en lång staf i handen en skolrådsledamot. Med vigtig min och ett hvalfiskartadt flåsande tog han plats och åhörde lektionen, som för tillfället var innanläsning.

— Det här "skolandet" tycker jag icke om, afbröt efter en stund skolrådsledamoten.

— Hvad är det för fel? sporde läraren.

— Jo, dylika gåtor och påhitt tjena till rakt ingenting. Ni läser ju bara om hundar, kattor, vargar och björnar, i stället för "guss-ord" och hvad som nyttigt är. Så brukades icke i min uppfödelsestid. Då läste man endast i katekesen, testamentet och "p-salmbocken" samt lärde sig räkna och skrifva. . . Sådan här lärdom är bara dumt påhitt, så tycker både jag och de andra . . .

Läraren förklarade, att han undervisade enligt reglementet samt gällande lag och författning, men skolrådsledamoten vidhöll sin mening.

Skolläraren sökte genom samtal med barnens föräldrar vinna dessa för ett förbättradt skolväsende, men det var lika när. Hvad tjenar den myckna "lärdomen" till, hette det. Vi ha aldrig gått i någon skola, och vi berga oss lika bra ändå.

Skolläraren talade med pastorsadjunkten, hvilken såsom s. k. "schartauan" hade ett visst inflytande inom församlingen. Men denne kostlige herre uttalade den åsigt, att "om en bonde finge lära något mer än sin kristendom, så blefve han högfärdig", och sådant borde naturligtvis förekommas.

Skolläraren började antaga all denna afvoghet gälla honom personligen och tillkännagaf därför sin åsigt att söka transport till annan församling. Men sådant var ej heller deras mening — de tyckte blott det var bra, som det var.

Slutligen var skollärarens tålmod uttömdt. I ett obehagadt ögonblick skref han ett par artiklar i en spridd tidning, skildrande i lifliga färger församlingens skolförhållanden. Detta gjorde slag i saken. Hvarje människa med sundt förnuft insåg det skandalösa i en sådan skola, som dertill åtnjöt statsunderstöd. Till och med stiftets domkapitel vaknade. Denna myndighet sände undervisningsmateriel samt förstärkande församlingen, att inom ett år hafva "vidtagit åtgärder" för ett skolhus' uppbyggande.

Detta senare var en allt för hård nöt att bita på, hvadan gubbarne med herr Kaifas i spetsen anförde besvär hos kongl. maj:t. Lyckades icke!

Man letade efter något kryphål rörande den förargliga domen. Ah, man hade ju ett sådant! (En och annan föreslog anförda besvär hos "kejsaren", men härför vans ej vidare gehör.) Man beslöt hoplägga

penningar, och det var obestriddigen en "åtgärd". Om man lade ihop 100 kronor om året till en skolhusbyggnad, beräknad att kosta 10 000 kronor, så skulle det dröja *hundra år*, innan man hade summan full, och först derefter kunde man anse sig förpligtad att bygga. Hela församlingen jublade vid att sålunda hafva lurat både domkapitlet, kongl. majestät — och skolmästarn, och det var ej långt ifrån, att man i glädjen ställt till ett *te deum* i kyrkan.

Midt under denna förtjusning ankom från en för mögen handlande i Göteborg, hvilken af välvilja för saken ville hjälpa den i gång, en skrifvelse med löfte, att han ville skänka 1 000 kronor till skolhusbyggnaden, genast så snart man börjat bygga.

Detta gaf gubbarne något att fundera på. Ett tusen kronor till skänks, det var ej att förakta. De gjorde sig dock underrättade om, huruvida han ej ville släppa till alltsammans, hela kostnaden, men erhöello härå afböjande svar.

Samtidigt skref folkskoleinspektören, hvilken, i parentes, var känd som en riktig "skärhake" och som på något sätt blifvit underkunnig om förenämnda juhel, den ena ljugande skrifvelsen efter den andra. Han hotade till och med skicka ett regemente af Göta artilleri, som skulle göra kål på dem allesamman, om de ej genast började bygga.

Likt en agad hund med svansen mellan benen måste gubbarne slutligen finna sig uti att på en kyrkstämman besluta ofördröjlig verkställighet af ifrågasvarande domkapitlets och kongl. majestäts utslag.

2. Jöns i Grimatorp bygger skolhus.

Var sålunda å allmän kyrkstämman beslutadt att skolhus skulle byggas. En byggnadskomite tillsattes med Jöns i Grimatorp såsom chef eller verkställande direktör. Byggandet bestämdes skola ske i följande ordning: 1:sta året stenfoten muras, väggarna uppsättas och "vasstaket" påläggas; 2:dra året väggarna "diktras" ut- och invändigt; 3:dje året muras och inredas; 4:de året "rappas" invändigt och brädslås utvändigt; 5:te året målas och "tapetas"; 6:te året, sedan målningen hunnit väl torka, inflytta skolan.

Två starka väl beväpnade bönder, skolrådsledamöter, afsändes till Göteborg för att hemta den förutnämnda "tusenlappen". De infunno sig på köpmannens kontor och erhöilo penningarna. De fordrade på församlingens vägnar äfven ränta å penningarna från den dag löftet gafs, hvilken besynnerliga, för att ej säga oförsämnda begäran märkvärdigt nog bifölls, och ett par "tior" såsom ränta lades till det öfriga. Ej nog härmed, de båda sändemännen begärde ock för egen del ersättning för tidspilan och reskostnad, ehuru de redan förut af församlingen betingat sig sådan ersättning. Köpmannen var ej sinnad ingå härpå utan lät, när de blefvo allt för envisa, som hastigast hjelpa dem utför trapporna.

Skolbyggnadskomiterade råkade i bekymmer angående det åtagna värfvet, och det var ej så godt heller, alldenstund de väl i sin dar sett kyrkor, väderqvarnar och dylikt men aldrig någots skolhus. Statens normalritningar för skolhus, som de hade att tillgå, kunde de ej göra sig mycket gagn af, ty dels

förstodo de sig ej på dem, likasom ritningar i allmänhet — till och med fader Jöns, som ständigt skröt af sitt "goda hufvud", stod handfallen — och dels trodde de det skulle bli för dyrt, om sagda ritningar följdes. De meddelade fördenskull herr Kaifas sina bekymmer.

— Det är gifvetvis, sade han, ett spektakel alltsammans, men när myndigheterna i sin blindhet ålagt oss att bygga, så måste vi väl göra det. . . Res ut, gubbar, och se på skolhusen annorstädes!

— Ja, det få vi lof att göra . . . vi måste ut och titta på skolhus.

Komiterade reste på församlingens bekostnad i grannsocknarne, drucko "korialer" samt tittade och tittade. Efter en veckas förlopp kommo de hem, förklarande att de nu hade på sina fem fingrar, huru skolhuset skulle byggas.

Fader Jöns gjorde med en bit krita ett slags snedvinklig planritning på bordet till det blifvande skolhuset, och som besagda ritning kostat honom mycken möda, ansåg han den särdeles värdefull. Så lyckad som den ock var, borde den för ingen del förstöras. Han tog derföre hela bordet på ryggen och bar det till pastorsexpeditionen.

Emellertid framläpades sten och timmer i långa banor. De stora gråstenarne framkördes på släde, men som det var midt i sommaren, då snö och is blott hörde till traditionen, var arbetet för de arma hästkrakarne temligen efterhängande. Fader Jöns, som ej hade mycket att göra hemma på sin gård och som dertill egde rätt debitera socknens kassa för hvarje dag, han såsom tillsyningsman var närvarande vid skolhusbyggnaden, underlät ej att komma i tillfälle

begagna sig af denna rättighet. På grund häraf ansåg han absolut nödvändig sin närvaro såväl vid stenens forsling som förut vid dess utsprängning. Men för att ej gifva afunden anledning till klander och tillika skaffa sig sjelfmedvetandet att ärligt hafva "gjort skäl" för sin dagspenning, beslöt han sig för ett arbete, lika egendomligt som hedrande för hans goda hjerta — ifall nemligen, hvilket dock var ganska tvifvelaktigt, han var begåfvad med sådant ting. Han band i stensläden ett starkt bastrep, som han lade kring sin nacke, och derefter, såsom stor, välfödd och stark, drog han i spetsen för foran med mer än half hästkraft. Hästarne sågo med förvåning på den nye dragaren men kommo snart under fund med, hvad han dugde till; och såsom följd häraf, då det ej särdeles litade på, läto de med körkarlens goda minne fader Jöns långa stycken draga hela lasset ensam. En mängd torpare och dylika uppbådades snart att hjälpa till med "dragningen", och nu fick fader Jöns tillräckligt göromål med dessas tillhållande att ej svika i skacklet.

Vid husets upptimring skulle fader Jöns' ritningar följas, men som dessa bland andra brister äfven hade den, att fönstren satts utan all symmetri, ville läraren att rättelse skulle ske, alldenstund skolhuset skulle finnas qvar äfven under en kommande tid, eller långt efter sedan fader Jöns lagt ögonen tillsammans. Ett af dessa fel var, att det långsträckta "afklädningsrummet" hade blott ett fönster, då såväl den yttre symmetrien som rummets belysning nödvändiggjorde två. Skolläraren talade härom med byggnadsförmannen, ty han visste väl, att om han vände sig till fader Jöns, denne skulle blott kallgrina och

kanske till och med vilja taga bort det fönster, som fans, samt göra en glugg med skjutlucka i stället. Byggnadsförmannen (det må nämnas, att han var från annan socken) insåg riktigheten häraf och beslöt på eget bevåg upptaga ifrågavarande fönster.

— Hvad är det här för ett förb-dt "spetackel", sade Jöns, när han kom och fick se den gjorda förändringen. Skall nu här ock bli ett fönster, som naturligtvis är mycket dyrare än hel vägg. . . Jag förstår, det är den der skolmästarpersedeln, som narrat er till'et, men jag skall visa, att det är jag, som bygger skolhus, och icke han. . . Är icke bordet här? . . . Förstån I er inte på mina ritningar? . . . Sätt genast igen gluggen!

Förmannen trädde intill den vredgade fader Jöns, sägande i den mest trovärdiga ton: — En af "pojkarne" råkade lägga ett pannkakstykke på bordet och suddade ut kritstrecket, så att det blef ett hål aldeles som ett fönster. Det kan ingen rå för, och nu får det vara som det är.

Jöns gick sin väg brummande och svärjande, och byggnaden fick behålla sitt fönster.

Att rådföra sig med skolläraren i något ansågo komiterade under sin värdighet, utom när man höll "trepenal" på vissa arbeten, och nödiga kontrakt skulle uppsättas, hvilka handlingar stundom kunde vara af vigt. Skolläraren lät dem dock hållas med sina apokryfiska kontrakt, blott tillseende att inga uppenbara oriktigheter i sak inföto, helst som det *mundliga* aftalet ändå kom att blifva det mest gällande.

Vid ett kontrakt, som slutade sålunda: "byggnadsvirke tillsläppes af församlingen", gjorde skolläraren den anmärkningen, att der ej stod något om *spik*.

— Aj, för tusan, vi ha ju glömt "spigen"! utbrast fader Jöns och tillade genast i kontraktet: "byggnadsvirke tillsläppes af församlingen *och Spik*". — Jag förstår, sade han, att man får vara noga på'et, när man har med sådana här lärda karlar att göra . . . men nu måtte det väl duga åt honom.

Ja, visst dugde det åt honom, skolläraren, som ej hade med saken att beställa, men kontraktet upplyste fortfarande lika litet om, hvilken som skulle tillsläppa spik.

Vid husets inredning fästes intet afseende vid lärarens billiga önskningsar. Så t. ex. begärde han inrättandet af skafferi, hvilket man ej tänkt på.

— Hvad skall han ha det till? frågade Jöns.

— Att förvara matvaror i, naturligtvis.

— Åh, han lærer nog ej få mer mat, än han orkar äta upp utan skafferi. Vi ha ej något skafferi, vi, och det går lika bra. . . Det här huset kostar tillräckligt ändå. . . Jag har lust ge mig till skollärare jag ock, så får jag bo här och får token der stor lön för ingenting.

— Det går ju an att försöka . . . det fordras blott en liten examen . . .

— "Exammeln", ja, se det blefve kanske det värsta.

I en sak tycktes dock läraren skola få bli den bestämmande, nemligen skolans kateder. När Jöns ville visa sig nådig och förekommande, frågade han alltid:

— Nå, hurudan "karatét" vill han ha?

Skolläraren, som kände sin Jöns, var ej hastig med svaret, ty han visste ganska väl, att om Jöns komme under fund med hans verkliga önskan, han nog, såvidt möjligt vore, skulle göra raka motsatsen.

— Det behöfves ingen kateder alls . . . gör blott en upphöjning och ställ derpå ett bord, så blir det på samma gång äfven det billigaste.

— Hvad för slag . . . vill han ej ha någon karatet! Jo, det skall jag säga honom, att om ej han vill, så vilja dock *vi* ha en sådan . . . karatet ska' de' bli.

Jöns började nu förklara och rita och konstruera de en "karatet" af så omfattande dimensioner, att icke blott läraren utan äfven presten och klockaren, byggnadskomiteen samt hela skolrådet skulle kunna rymmas der, när dessa notabiliteter af en eller annan anledning funno för godt med sin närvaro hedra skolan. Jöns' förslag blef dock om intet, ty läraren vidtalade snickaren att göra katedern sådan, han för sitt ändamål behöfdes. Jöns svor och gormade häröfver som vanligt, men det gjorda fick vara.

Att Jöns såsom skolhusbyggare hade många ämnen till bekymmer, kan ej förnekas. Ett af de ej minsta var "muren", som skulle uppsättas i skolsalen. Ifrågavarande mur var ämnad att hafva tre "rör", af hvilka i det mellersta kaminen skulle inpassas, och det ena sidoröret gå upp genom taket och bilda skorstenspipa. Härvid försökte Jöns lösa ett problem, som ingen byggmästare i verlden skulle gått i land med. Han ville nemligen hafva muren midt på väggen, och på samma gång det sidorör, som skulle bilda skorstenspipa, lodrätt från grunden och upp midt igenom takåsen. Han mätte och lodade, han lade sig på golfvet och tittade uppåt, han klef upp på taket och tittade nedåt — samma resultat, antingen skulle "muren" komma på sned eller ock skorstenspipan. Han klädde sig vid örat, slog den solkiga hatten i golfvet och svor eder så "dyra", att de personer, som bråka

om de officiella ederna såsom mer eller mindre "bindande" här skulle funnit de rikhaltigaste formulär.

— Ställ muren rätt och låt pipan komma på sned, rådde skolläraren.

— Duger icke, förklarade Jöns. Kommer pipan på sned, vill det ej ryka upp.

— Skall då muren ställas på sned?

— Han blir väl så förb-dt tvungen, fast det då ej blir någon "summatre", såsom han vill ha det.

Det senare alternativet blef ock rådande, trots lärarens grundade föreställningar.

Då bänkarne skulle göras, fick Jöns anledning till nya bekymmer. Lärarens råd och anvisningar aktade han ej, och den gamle klassiske "bänken" kunde ej nu tagas till mönster. Han skaffade sig ett par skålpund krita och härmed gjorde han ritningar på golf, väggar och tak, eller hvarje plan yta han träffade på. När kritan var förbrukad, ritade han med käppen i en stor sandhög ute på gården, hvilket material hade den förtjensten att ej förminskas eller tagas slut. Slutligen fick han dock ihop ett slags bänkar, om ej just prydliga dock tillräckligt tunga och bastanta.

Straxt invid skolhuset var ett s. k. "gungfly", hvilka träskartade källsprång, af större eller mindre omfång, vanligen äro öfvervuxna med en grönskande gräsmatta men för människor och djur farliga att beträda, emedan gräsvallen lätt brister för foten, och den djerfve sjunker ned i en seg lervälling, hvarur han vanligen ej förmår taga sig upp utan hjälp.

— Här skola vi göra brunn, förklarade Jöns, så kommer aldrig vatten att tryta. . . Jag vet nog hur man skall räkna ut'et med en så ypperlig lokal.

Några torpare beordrades dit att arbeta. Man gräfdde och gräfdde, men det gick ganska besvärligt, ty i anseende till den lösa marken flöt det till en del igen om natten, hvad som gräfdes upp om dagen. Småningom gick det dock bättre, och vatten fans i mängd.

Men vattnet var, såsom helt naturligt, så lerblandadt, att det omöjligt kunde för sitt ändamål användas, och till och med om det fick stå flera dagar, ville det ändå ej "skära" sig.

Någon rådde att lägga salt i brunnen. Jöns lade dit ett par näfvar, men vattnet blef deraf ej klarare.

— Det fordras minst ett par kappar, om det skall göra verkan, förklarade rådgifvaren.

Jöns tyckte salt vara så billigt, att man ej behöfde knussla dermed, och för att på en gång kureras brunnen stjelpte han dit en hel halftunna samt lät det derefter "stå och dra" ett par dagar. Vattnet syntes nu verkligen något klarare, och man smakade derpå. Men asch, det var salt och bittert som det värsta hafsvatten. Jöns lät nu ösa brunnen, men härmed var föga vunnet, ty det oupplösta saltet blandade sig med leran och förgiftade förtfarande vattnet. Härjemte visade hela brunnen de mest otvetydiga tecken att flyta tillsammans, trots plankor och förtingring.

Jöns visste nu ingen annan utväg än att rådföra sig med skolrådet om hvilka åtgärder, som borde vidtagas med den förarglige brunnen, och för detta ändamål infann sig hela "rådet", tillika med herr Kai-fas, på platsen.

Gubbarne slogo sina kloka hufvuden tillsammans och öfverlade med den ifver, att de till sist glömde nödig försigtighet angående gungflyet. Ett tu tre svek marken

under deras fötter, och hela det hedervärda skolrådet sjönk ned i den sega lervällingen.

Likt nykläckta kycklingar i ett fat klister började de försöka arbeta sig upp, men utan framgång; de fastnade i stället blott så mycket säkrare.

Hjelp anlände dock snart.

— Hvilken skola vi draga upp först? frågades.

— Mig, mig naturligtvis! ropade herr Kaifas.

— Åh nej, det blir ingenting af, förklarade bönderna. "Körkherrn" är liten och obetydlig, han får ligga till sist — han kan ej sjunka djupare, än han redan gjort. Värre med oss, som äro tjocka och tunga.

Alla blefvo lyckligt uppdragna, men i hvilket tillstånd! Hela "rådet" liknade en samling "rallbusar" och fader Jöns, hvilken slagit i leran som en Starkotter, samt herr Kaifas allravärst.

— Jag har förstört mina nya svarta byxor, klagade denne senare.

— Skrif räkning på skolmästarn för byxorna, rådde bönderna, och drag utaf på lönen, om han ej godvilligt vill betala! Det är hans skuld alltsammans, ty hade ej han varit så påstridig att vilja ha brunn, hade ej detta händt.

— Åh nej, svarade han saktmodigt, så hård vill jag ej vara, jag får mig väl ett par andra byxor.

Det behöfver väl ej nämnas, att brunnen måste göras på annan plats, likasom att en af Jöns uppförd skottvall af "smäcklera", afsedd för plantering, åter måste bortföras, alldenstund Jöns' begrepp om "fet" lera i förevarande fall mera sammanföll med krukmakarens än växtodlarens.

Man var nu så långt kommen, att der skulle "tapetas". "Diktningen" hade omsorgsfullt verkställts af

en beskedlig gammal gubbe, hvars "ackord" man dock så nedprutat, att den stackars mannen ej förtjenade mer än till bröd och salt, trots den största flit och ihärdighet. Komiterade ansågo sig blott hafva gjort med den fattige och behöfvande mannen en "god affär", och derom vore således intet vidare att säga.

Oaktadt det mycket omtalade "tapetandet" blefläraren nödsakad sjelf tapetsera sina rum. Han kunde omöjligt fördraga att, i likhet med bönderna eller våra gamla hedniska förfäder, använda en bostad med väggar af nakna, groft tillyxade furustockar, då inga tvingande omständigheter nödvändiggjorde det. Vederbörande länsmyndighet var af samma mening och ålade församlingen utgifva billig ersättning för ifrågavarande tapetsering.

Läraren förklarade sig sålunda nöjd, men församlingen eller rättare skolrådet och byggnadskomiteen påstodo tapetseringen vara för simpel och ville med all gevalt rifva ned den för att uppsätta bättre och dyrbarare. Orsaken till denna skenbara frikostighet var, att i utslaget stod, att om tapetseringen behöfde omgöras (hvilket församlingen i sin förklaring påstått), skulle sådant ske på lärarens bekostnad.

Hvilken skulle nu bestämma, om tapetseringen borde omgöras eller ej?

— Jag bor här, tapetseringen är gjord för min räkning, och jag är fullkomligt nöjd med den, sade läraren.

— Huset är vårt, och vi äro icke nöjda med sådant "tapetande", sade bönderna.

— Räkningen är ej för högt tilltagen, snarare tvärtom, förklarade herr Kaifas, men om skolläraren det oaktadt ej genast afstår från det honom tilldömda

ersättningsbeloppet, så skall jag kalla hit ett par arkitekter samt några besigtningmän från Stockholm eller Göteborg, hvilka herrar, gifvetvis, komma att utdöma tapetseringen såsom opassande och ingalunda i stil med det stora präktiga huset, hvadan den halsstarrige får vidkännas en kostnad på minst 500 kronor. . . Jag vill därför som en vän råda herrn att utan vidare gifva efter för församlingens vilja.

Sammanträdet hölls i lärarens egen bostad, och han var ej obenägen att med eldgaffeln eller stöfvelknekten såsom vapen köra ut både "vännen" Kaifas och det öfriga snygga sällskapet. Han erinrade sig dock ordspråket, att det är bättre gifva en skock närgångna byrackor en brödbit än att slåss med dem; och som han ville lefva i frid och ro och ej heller visste hvilka åsigter, herr Kaifas' "arkitekter" kunde komma att uttala, hvarpå möjligen något berodde, ingick han slutligen på deras begäran — helst som han för längesedan upphört anse sig lefva bland vanliga civiliserade menniskor, utan i stället delade samma öde som missionärerna, hänvisade till turkar och kalmuker, kineser och malayer, zulukaffrer och indianer med flera dylika sjelfviska och civilisationshatande folkslag.

Skolan var i sin nya lokal redan inflyttad, då Jöns i Grimatorp en dag infann sig sägande:

— Jo, han har just ställt te' ett vackert "spetackel" åt oss!

— Hvad då? frågade läraren, hvilken ej kunde erinra sig hafva begått något klandervärdt.

— Han har narrat oss att bygga det här dyra skolhuset.

— Har jag narrat er!

— Jojo, man råkar allt te' veta åtskilligt, som han inte tror oss om. . . Hvad gjorde han i Stockholm för några år sedan?

— I Stockholm!

— Ja, just i Stockholm. . . Tror han ej man vet, hur han gick der och lissmade och gjorde sig sams med kungen, så att han fick honom att "skrifva på" och döma oss att bygga skolhus åt honom . . .

— Är ni från förståndet, fader Jöns?

— Åh, nog tror jag mig om att vara så förständig som han alltid. . . Nu vill den nye kungen, att det ej skall finnas några skolhus, ty det lär ska' vara en galant och bra karl. . . Men hvad ska' vi nu taga oss till med det här stora huset, som vi blifvit narrade att bygga? Vi kunna, förstås, sälja det till Marstrand till badgäster, men det blir stor förlust, ty icke kunna vi få för'et, hvad det kostar oss. . . Skolmästarn, som ä' skuld till'et, borde dock få betala förlusten . . .

— Hvilken har inbillat er de der galenskaperna? frågade läraren.

— Galenskaper . . . åh, det är allt lik're karlar än han, som sagt'et. . . Ett förb-dt elände och hvilken förlust sedan!

— Ni kan vara ganska lugn . . . skolhuset kommer nog ej att säljas.

— Nog tror jag skolmästarn vill ha qvar det, men huset är vårt, och vi ska' sälja det till Marstrand. . . Värst blir, att få dit'et utan att rifva ner'et, hvilket blir ny kostnad.

Jöns menade fullt allvarsamt. Några "bodherrar" i den närbelägna staden, hvilka kände de ifrågavarande böndernas ovilja för skolor och allt bokligt

vetande, hade roat sig med att plugga i gubbarne i-frågavarande dumheter. Det gick så mycket lättare, som föremålen för driften gerna trodde, hvad de helst önskade. Såsom prof på deras grofva okunnighet behöfver blott nämnas, att högst få kunde läsa och ännu färre ej ens skrifva sitt namn, och i den temligen stora socknen fans blott *en enda* bonde, som höll sig med en liten tidning, och denne ansågs naturligtvis såsom en "svåra lärd" man, hvilken dock ingen afundades. Gubbarne hyste nemligen den indianska satsen, att blott de, som "ej dugde till något annat", kunde egna sig åt vetande — de sjelfva hade sitt jordbruk och sina "affärder" att sköta.

3. Skolväsendets utveckling och förbättring.

— Det här duger, ta mig tusan hakar, inte längre, röt folkskoleinspektören, ty ni må veta, era förbaskade bulvaner, att oaktadt ni skaffat er ett någorlunda hyggligt skolhus, får det dock ej stanna der-vid — skolväsendet måste utvecklas och förbättras.

— Deri instämmer jag för min del, sade fader Jöns, ty äfven om vi komma att sälja det, behöfver dock taket "bättras på" . . . fyra tegelpannor på vestra sidan ä' nerblåsta . . .

Inspektören gaf Jöns en mördande blick. — Tyst, bonde! Du vill för snöd vinning sälja skolhuset och dertill kanske både heder och ära, konung och fosterland, gud och din syndiga själ . . .

— "Spektorn" ska' inte vara så der sträng, sade Jöns, ty jag har nog ärligt fått göra skäl för min

aflöning vid skolhusbygget . . . det veta alla de andra, att jag till och med gått och dragit sten . . .

— Lyft ut den der lurken, som står och pratar dumheter, hvilka ej höra till saken, och derigenom stör stämmans frid! befalde inspektören.

— Skola alla, som prata dumheter, visas ut, då torde kära bror snart bli ensam här, hviskade Kaifas.

Ingen, naturligtvis, rörde sig att fullgöra inspektörens befallning.

— Om jag stör nådig lagman, sade Jöns, då sätter jag mig. Eljest ska' jag säga honom, att ingen haft mera besvär med skolhuset än jag, och jag har äfven funnit på, huru man skall transportera det utan att rifva ner'et, hvarigenom stor kostnad undvikas.

— Hvad menar gubben? . . . Vill han transportera skolhuset mellan de olika rotarne? sade inspektören. Ett vansinnigt förslag, som ej kan understödjas.

— Hvad det anbelangar, svarade Jöns, så har allt patron fått om bakfoten. Jag vill, att huset sättes på rullar och åkes till sjön, så skadas hvarken målning eller tapetning . . .

— Till sjön!

— Ja, just till sjön. Sedan spikar man för alla fönster och dörrar och "diktar" väl. Härefter vänder man upp och ned på huset . . .

— Vänder upp och ned . . . skall man vända upp och ned på skolhuset?

— Jag anser det vara bäst, svarade Jöns med orubbligt lugn, så att taket bildar liksom en köl, hvarigenom det kommer att stå säkrare . . .

— Står ett hus säkrast med taket nedåt! Är karlen galen, eller hvad menar han med sitt besynnerliga prat?

— Låt mig tala till punkt, så blir det väl ej så galet, som spektorn tycker. . . Huset skjutes varsamt ut i sjön, man sätter upp mast och segel, och sedan kan det gå bra att frakta det till Marstrand . . . eller hvad tycker ni andra?

— Jo, det låter ej så omöjligt, svarade bönderna.

— Hvad för slag! röt inspektören. Viljen I skicka skolhuset till Marstrand! . . . I kunden då lika gerna säga, dit pepparn växer. Begripen I då ej, era eländiga fårskallar, att skolan är en publik inrättning, som man ej får handskas med efter behag. . . Sälja skolhuset . . . ni ska' väl så tusan heller! Skolväsendet skall utvecklas och förbättras, och jag skall skicka hit lärarinnor från min egen fabrik, hvilka jag under en sex veckors kurs undervisat och hundfilat med. Lärda och skickliga äro de som många folkskollärare, och de skola ta i tu med era vanartiga ungar, så att fjädrar och dun ska' ryka om'et.

— De komma väl att bli dyrlegda, de der "lärinnorna"? anmärkte bönderna.

— Icke värst: 300 kronor åt dem hvardera samt mat och husrum. Uppassning är mindre nödig, ty jag anser, att en folkets lärarinna bör betjena sig sjelf samt föregå med godt exempel.

— Tre hundra kronor, det blir för dyrt, förklarade bönderna. Då tala vi hellre med "körkherrn" om saken.

— Efter behag, men hafven I ej, till härnäst jag kommer hit, minst tre småskolor i gång, så skall jag ställa så, att I kommen under krigsartiklarne, och derefter vankas prygel för hvar och en som nekar. . . Ha ni förstått? . . . Fundera nu på saken och adjö med er, gubbar!

— Det var en mäktig morsk herre den der spektorn, sade bönderna, så att vi få väl lof tänka på de der småskolorna. . . Vi ha här tre stycken fattigstugugubbar, *Glad*, *Munter* och *Rolig*, och som socknen ändå får underhålla dem, vore det bäst låta dem bli "lärinnor". Någon lön hehöfves ej, ty få de blott maten samt då och då ett par tolfskillingar till snus och tobak, så komma de nog att "skola", så att vi bli belåtna me'et . . . och läsa, det kunna de, eller hvad säger körkherrn?

— Gifvetvis blefve detta billigast för församlingen, sade herr Kaifas. Skicka hit gubbarne, så att jag får se på dem samt tillika något förhöra dem i sina kristendomsstycken.

Härmed slöts den af folkskoleinspektören utlysta stämman.

De tre ifrågavarande gubbarne linkade i väg till prestgården. De utgjorde en sorglig syn, der de skredo fram. Glad var illa låghalt på venstra benet, och Munter likaledes på det högra. Rolig hade visserligen helbregda ben, men han var nog olycklig att hafva blott en arm och ett öga samt var dertill mycket lomhörd.

— Jaså, I ären här nu, sade herr Kaifas.

— Gu bevare nådig körkherrn, vi äro här nu.

— Nå, kan Glad säga, hvad som är en kristlig åhörarses pligter mot sina lärare?

— En kristlig åhörarses pligter äro att uppfylla sina skyldigheter, svarade den tilltalade raskt.

— Åhja, inte illa . . . men för att genast komma till tillämpningen: har då Glad i allo uppfyllt sina skyldigheter?

— Det har jag visst . . . jag har hvar år gjort

mina "prestadagsverken". Genast när jag blifvit kallad, har jag legat som en gräfling i nådig körkherrns rofåker . . . rensat och bökät . . .

— Glad uttrycker sig något frivolt, man kanske han är sådan, att han tar sig en sup?

— Ja, jag tackar, om körkherrn är så nådig och bjuder . . . eljest behöfs det ingenting, ty det är ju ej det, vi ä' hitgångna på . . .

Herr Kaifas strök sig om munnen och gick ett slag öfver golfvet, hvarefter han vände sig till den andre af gubbarne:

— Nå, hvad säger Munter om . . .

— Instämmer med Glad, svarade denne.

— Jag menar, hvad Munter säger om det förslag, som är å bane, att han skulle sköta en småskola inom församlingen?

— Det säger jag intet annat än bra om. Vål är jag, som körkherrn ser, lite dålig i benet, men får jag bara sitta stilla, kan jag nog göra skäl för mig.

— Jag ser af husförhørsboken, att Munter läser bra innantill.

— Inte utan glasögon, vördig prost. Men det är dåligt med läsningen nu för tiden, ty det ena glaset är spräckt, så att bokstäfverna se ut, som de skulle vara utaf på midten.

— Det der är nog ett svårt fel, men om Munter blir antagen, så skänker kanske församlingen honom ett par nya glasögon. . . Ja, jag kan nästan lofva det, ty jag anser, att en välbergad kommun ej bör vara allt för njugg mot sina barns lärare.

— Tusen tack, vördig prost! Jag vet ej, hur jag nog skall kunna tacka för så mycken godhet. . . Jag har varit så ledsen för glaset, och inte har här kommit

någon, som kunnat sätta ihop'et.

— Nåja, det blir väl bra med glasögonen. . . Men hvad säger nu Rolig om ifrågavarande förslag?

— Förlåt, jag hör lite illa, men de' rår jag inte för, svarade den tilltalade, som på munnen såg, att herr Kaifas yttrade något.

— Hvad säger Rolig om förslaget? skrek Kaifas.

— Bedragit . . . nej, aldrig har jag bedragit någon menniska. . . Du skall icke stjäla, du skall icke bedraga, du skall icke göra hor, du skall icke bära falskt vittne . . .

— Bra, bra, min käre Rolig . . . men han hör fasligt illa.

— Visst ha vi gjort illa . . . vi äro stora syndare allesamman . . . ingen fins, som är rättfärdig . . . icke till en.

— De äro åtminstone ödmjuka och beskedliga, sade herr Kaifas vid sig, och ej så der stormodiga som den der kaxen till lärare, vi ha här förut. . . Nu adjö med er, gubbar! Jag skall föredraga saken på allmän kyrkstämman.

Kyrkstämman hölls.

— Vidhåller församlingen sitt beslut att antaga förenämnda personer, Glad, Munter och Rolig, till småskollärare inom församlingen med skyldighet att i stugorna ambulera?

— Ja-a!

— Anser frågan med öfvervägande "ja" besvarad. . . Vi hafva således tagit första steget till skolväsendets utveckling och förbättring, men . . . det bör ej stanna dervid, vi måste vidare fortskrida på samma väg.

— Körkherrn får ej komma med flera nya påståenden, det är tillräckligt kostsamt ändå, sade bönderna.

— Hvad jag nu tänker föreslå, sade herr Kaifas, kostar ingenting alls, fast nog torde det bli förenadt med åtskilligt besvär. . . Jag har nemligen länge funnit, att vår folkskollärare, som vi dock gjort och göra så mycket för — han åtnjuter en stor lön, disponerar ett nytt och bekvämt skolhus, får undervisa med ypperlig skolmateriel, röner ett välvilligt bemötande, och så vidare -- ej är så tacksam för dessa förmåner, som han borde vara. Han har till och med visat opposition icke blott mot aktningvärdas skolrådsledamöter utan äfven mot mig, hans laglige förman.

— Att det är en svår och påstridig persedel, det kan då jag intyga, sade Jöns i Grimatorp. Han förstörde, när vi byggde skolhuset, både "karateten" och mer till, och så tog han af våra bräder ock satte upp hyllor åt sig . . .

— Han har för stor lön för att kunna vara en bra lärare, yttrade en bonde gemenligen kallad "Lagman Thorgny". Hans företrädare hade till en början blott 200 kronors lön, och då var han mycket utmärkt; härefter fick han 300, och då blef han straxt något sämre; när han sedan fick 400, blef han alldeles oduglig — hvad skall då denne vara, som har 600 kronor!

— Det är falskt, hvad "Lagman Thorgny" säger, utbröt herr Kaifas. Hans företrädare var bra allt igenom . . . han gjorde hvarken ondt eller godt utan gick sin väg stilla fram och var nöjd med förhållandena. . . Helt annat med denne. . . Jag anser, att skolväsendet ej kan vinna någon kraftigare utveckling och förbättring, förrän vi funnit tillfälle att — afsätta läraren.

— Det der var ej så dumt påhitt, förklarade bönderna. Hvad ska' vi med de många skolorna att göra,

helst nu när de tre gubbarne, Glad, Munter och Rolig, ska' bli "lärinnor".

Jöns i Grimatorp gnuggade händerna. — Förbänne mig, var icke de' det klokaste jag nå'nsin hört af körkherrn. . . Kunna vi bara bli af med skolmästarn, så finnes väl ej sedan något hinder för att äfven sälja skolhuset . . .

— Glad er ej för tidigt, varnade herr Kaifas. Det blir väl ej så lätt att afsätta honom, och dessutom måste allt gå i laga form. Först skall han enligt folkskolestadgans 11:te § varnas, och först derefter, sedan varningen vunnit laga kraft, kan han afsättas. . . . I och för ändamålet har jag här på detta papper uppsatt vissa anklagelsepunkter, som jag härmed vill föredraga:

1:o har skolläraren en gång vägrat använda en skollokal, som var åt honom anskaffad, utan skref en kungörelse om skolans öppnande i en annan bondgård, hvilken kungörelse jag dock kom öfver och sänderref, härigenom förhindrande dess uppläsning. Detta var ett trots mot förmän, som jag anser höra näpas . . . eller hvad säger stämman?

— Jo-o, de' bör allt stå i plakatet, medgäfvo bönderna.

2:o började han skolan i skolhuset för tidigt, härmed omöjliggörande all invigning, ty icke kunde väl huset invigas, sedan skolan der redan tagit sin början.

— Äfven målningen har farit illa, intygade Jöns i Grimatorp, alldenstund den borde fått stå minst ett år och torka, innan huset begagnades.

3:o har han processat mot församlingen, hvarigenom vi blifvit dömda betala honom för öfverläsning, ehuru han redan i kungörelsen om platsens ledighet

visste att vi fordrade sådan läsning, dock utan att därför lemna någon ersättning. Väl tillerkänner lagen honom sådan ersättning, men när församlingen flera gånger vägrat att betala, så borde han afstått från sina anspråk och ej tagit ut något genom process.

— Det der bör körkherrn hålla efter honom för, ty när vi en gång har beslutat, så är det ej värdt, han kommer och "posterar" på några nya utgifter.

4:o har jag hört, att han på en ölförsäljning här borta i socknen allt emellanåt går och dricker öl. Jag har dock ej kunnat utspana, huruvida han äfven varit öfverlastad . . . är det någon af eder närvarande, som sett eller hört omtalas honom vara sådan?

— Aldrig har någon, allt sedan han hit kom, sett honom "rörd", förklarade bönderna, men dumt är det i alla fall, att han dricker öl. Det vore både bättre och helsosammare, om han hölle sig till ärlig *fukel* såsom vi . . . så att körkherrn kan gerna ge honom en varning för ölet.

5:o läser han föra ett osedligt lefverne. Man har nemligen ett par gånger sett honom ute i skumrasket med afsigt att *fria*, hvilket jag anser otillbörligt af den, som i allo skall föregå barnen med godt exempel.

— Den der "punten" får allt körkherrn stryka ut igen, förklarade bönderna. Han är ju ungarl, och han får väl se sig om ibland "tösera", om han skall kunna bli gift. Hade ej körkherrn fått gått och fria, så hade väl ej heller han kunnat bli gift.

6:o har han för några år sedan skrifvit i tidningarne och genom en vrängd framställning af våra skolförhållanden djupt chikanerat oss.

— Ja se, de der "tidningera" kunde han då låta bli, ty de' tjenar ändå ingenting till, sade bönderna.

— Hvilken skall nu delgifva honom varningen?
frågade herr Kaifas.

— Icke jag för min del, sade Jöns i Grimatorp, ty jag har nog haft "kollifej" med honom ändå.

— Än I andra då?

— Jag kunde väl göra det, sade "Lagman Thorgny", men han blir väl så ettrande arg, om man kommer till honom med sådana "årningar". Körkherrn kan ju lägga brevet på posten och ej sätta namn under . . . kostnaden blir bara 12 öre . . .

— Duger inte, förklarade herr Kaifas. Jag skickar väl någon annan, klockaren till exempel, ty I kunnen väl begripa, att om varningen skall vara laglig, måste den *bevisligen* delgifvas honom.

Herr Kaifas skref omedelbart härpå till skolläraren ett bref af följande lydelse: "Skolrådet ämnar tilldela herrn en varning, hvarom jag vill i all vänlighet underrätta, i den händelse herrn kan uttänka något sätt, hvarigenom varningen kan förekommas."

Skolläraren, som ej visste huru det ifrågavarande slaget "skulle kunna förekommas", fick sålunda sin varning. Att han ej kunde vara nöjd dermed, var naturligt, hvadan han anförde besvär hos vederbörande domkapitel. I harmen sparade han ej på kraftiga utlåtelse mot såväl herr Kaifas som de öfriga bönderna, hvilka utlåtelse herr Kaifas sedan i sin förklaring androg såsom stöd för varningens befogenhet. Ännu mer: den ädle Kaifas ville ock ställa skolläraren till ansvar för vanvördigt skriftsätt.

Hvad skulle nu vördiga kapitlet säga om en varning, som gälde skollärarens hela framtid, på dylika förnuftslösa grunder? Icke ville det brännmärka sin egen hejduk, Kaifas, genom att helt enkelt upphäfva

varningen, och icke heller kunde det för sitt eget anseende skull fastställa henne. De vördige fäderna råkade således i bekymmer. För situationens räddande vidtogs nu en åtgärd, som väl ännu aldrig förekommit i ett mål, färdigt till afdömande. Folkskoleinspektören beordrades nemligen att resa till ort och ställe för att *närmare taga reda på saken* samt om möjligt förmå Kaifas och bönderna att återtaga den tokiga varningen.

Inspektören kom som "ett rytande lejon". — Era förbaskade snushanar, hvad är det nu för dumheter I tagit er för igen? Jag är hitbeordrad af högvördiga domkapitlet att läsa lagen för er, skall ni få se.

— Då får allt "spektorn" läsa lagen för skolmästarn också, ty nu vill vi inte ha honom längre.

— Vill ni inte ha honom! Hvad har han gjort?

— Han har varit så "påstridiger" hela tiden, så att han nu fått sig en varning af körkherrn. Vi ha dessutom skaffat oss tre skollärare till, så att han kan gerna få flytta.

— *Tre* skollärare!

— Ja, de der "lärinnorna", som spektorn stämplade på med, när han var här sist.

— Hvad pratar ni för nonsens . . . är det manliga eller qvinliga lärarekrafter, ni förskaffat er?

— Inte ä' de just så manliga, ty två utaf dem äro halta, och den tredje är ofärdig på annat sätt samt dessutom litet döf . . .

— Det der, kan jag höra, måtte vara ena riktiga ljusalfer . . . men jag skall väl sedan taga reda på, hvad de der juvelerna duga till.

Inspektören lät från predikstolen kalla såväl skolrådet och den öfriga församlingen som äfven den

anklagade skolläraren att samtliga dagen derpå vara honom till mötes i prestgården.

— Kära bror kan nästan vara säker på, sade Kaifas till inspektören, att skolläraren ej infinner sig . . . det är en sådan der herre, som ej låter kommendera sig. Här ha vi nog försökt med honom att böja hans styfsinhet, men det har varit som att slå vatten på gåsen. En gång sände jag honom till och med på embetets vägnar en skriftlig kallelse i två exemplar, af hvilka han å det ena borde skriva ett erkännande, att han mottagit kallelsen och sjelf behålla det andra. I stället fattar han humör, återsänder båda exemplaren och förklarar helt frankt, att han ej bryr sig om dylika kallelser.

— Jaså, är det en sådan vildhjerna. Men åtlyder han ej mig, då skall f-n sjelf taga honom med hull och hår, det kan han lita sig på.

Herr inspektören gick på aftonen till hvila, men under tyngden af sitt domareuppdrag sof den bälde mannen oroligt. Han vaknade och såg på sitt ur. Det var midnatt.

— Om bror Kaifas skulle ha rätt, att den der skolläraren är en så svår person, sade han vid sig. Han kan ju undskylla sig med, att han ej varit i kyrkan och hört min kungörelse.

Han steg upp och skref en ny kallelse till skolläraren. Brevet borde genast afsändas, men på hvad sätt? Hela huset låg försänkt i sömn.

Han erinrade sig nu, att en gammal fröken hade sitt rum i samma våning som han. Han gick och knackade på hennes dörr.

— Förlåt, får jag tala vid fröken!

— Min gud . . . går doktorn i sönnen . . . eller

hvad står på! utbrast den dygdiga gamla mön med darrande röst.

— Förlåt, min fröken . . .

— Ja, men jag kan omöjligt taga emot . . . denna tid . . .

— Det är ej heller min mening . . . värdes förlåta att jag oroar . . . men som jag ej är lokaliserad här i huset, ville jag blott fråga, hvar pigkammaren är belägen.

— Pigkammaren . . . min gud . . . pigkammaren! Hvilken skandal, sade hon vid sig, han kommer midt i natten och frågar efter pigkammaren! De lättfärdiga slyrnorna måtte väl ordentligt ha reglat dörren, såsom jag alltid förmanat dem.

— Ber tusen gånger om förlåtelse, men jag har ett angeläget bref, som genast måste fortskaffas.

— Jaså, det var en annan sak . . . ack, min gud, jag menar . . . Ja, brefvet skall jag genast ställa med . . . var god stick in det i dörrspringan! . . . Det är bättre, sade hon vid sig, att jag gör mig litet besvär, än att han går ned och bråkar med pigorna, hvilka han troligen ändå ej skulle kunna väcka.

Den tjenstvilliga gamla fröken klädde sig och begaf sig till pigkammaren, hvars dörr icke blott stod oreglad utan till och med litet på glänt (ett vanligt pigslarf, naturligtvis), så att hon utan svårighet kom in. Hon ruskade lif i en af de sofvande jungfrurna och lemnade henne brefvet. Denna å sin sida gick och skakade upp en dräng, hvilken efter någon protest satte sig upp på en häst och lunkade i väg till skollärarens bostad, hvarest han med sitt häftiga bultande höll på att skrämna vettet ur den gamla hushållerskan, som tog för gifvet, att elden var lös.

Den djupt förorättade skolläraren, trött vid alla dessa kallelser och allt detta bråk, tänkte ett ögonblick på att ej infinna sig, föregifvande att han hade sina stöflar hos skomakaren, så att han ej kunde gå ut.

Hela sällskapet hade då fått lof komma till honom, hvilket varit besvärligt i synnerhet för herr Kaifas, som på senare åren sällan lemnat sitt rum utan ständigt legat på rygg med benen i vädret dels på den bekväma soffan och dels i en i rummet anbringad hängmatta.

Denna ställning hade blifvit honom så kär, att han intog den till och med, när han skref. Genom att sålunda fortfarande "göra sig sjuk", blef hans utseende ock till sist något matt, så att vederbörande utan svårighet förmåddes lemna honom i och för tjenstens skötande en adjunkt, affönad af församlingen genom s. k. "offer". Herr Kaifas fick sålunda uppbära *sin stora lön* alldeles för intet. Under den sålunda vunna ledigheten hade han med lifligt intresse slagit sig på — jordbruk, hvilket låter nästan otroligt, enär den arme fången aldrig kunde gå ut och betrakta sitt jordagods. Detta hade nu blifvit hans vurm, hans själs vederqvickelse, såframt han ej fann tillfälle utgjuta sin galla öfver personer, som på något sätt stodo under hans välde.

Skolläraren öfvergaf snart sin till hälften fattade föresats att ej infinna sig i prestgården, ty han kom att tänka på, att han i inspektören, som han dock ej vidare kände, möjligen kunde finna en vän och beskyddare gent emot de inskränkta eller illvilliga pundhufvuden, som han närmast subordinerade under. Han begaf sig derföre åstad.

De blickar, hvarmed han möttes i prestgården, voro allt annat än uppmuntrande. Kaifas syntes mörk och hotande som ett åskmoln. Skolläraren fann, att han inträdde i ett helt ormbö eller ett bölande menageri, hvarest, om än en eller annan fredlig oxnatur glämsigt såg sig omkring, flertalet dock utgjordes af mer eller mindre rofgrigt anlagda fiender.

Oafsedt det obehagliga i hela tillställningen var skolläraren temligen lugn, ty hvad man tillvitade honom var sådant, att hvarje menniska med sundt förnuft råkade i förlägenhet, om hon skulle gråta eller skratta deråt. Men enär sundt förnuft just var en egenskap, som allmäneligen saknades i detta sällskap, kunde skollärarens ställning vara betänklilig nog.

Inspektören ansåg sig böra gå så grundligt till väga, att skolläraren fick till och med redogöra för sina förra lefnadsförhållanden, alldeles som om han varit en stor brottsling, något som han i Kaifas' och böndernas ögon naturligtvis äfven var. Han hade ju stött Kaifas på liktonarne, deigenom att han i sin skrift till domkapitlet blottat en del af hans meriter såsom herde och skolrådsordförande, samt genom sin sträfvan för ett förbättradt skolväsende haft vådliga anslag mot böndernas kassa. Detta var något, som väl kunde ställa honom i de gröfre brottslingarnes led.

Han borde vara tacksam för, att han ännu gick fri och ej för längesedan blifvit inmanad i häkte, något som man ansåg honom rättvisligen hafva förtjänat.

De förenämnda anklagelsepunkterna upplästes.

— Han har allt gjort flera bragder, än hvad som

står i de' der plakaten, sade Jöns i Grimatorp, så att han borde' allt ha sig en varning till, om de' skulle gå' rätt te'.

— Hvad hör jag! Har den tilltalade gjort sig skyldig till nya förseelser? sade inspektören med en sträng blick på skolläraren.

— De' har han visst, de', sade Jöns. Han har haft skolungarne att bära vatten åt sig för att vattna träd och buskar i trädgården vid skolhuset, och dervid har han tagit och begagnat våra ämbar, 4 stycken, som vi skaffat dit såsom brandpytsar.

— Är detta sant? frågade inspektören.

Skolläraren nekade ej härtill.

Ett samtal utspann sig rörande denna "förseelse", hvarvid dock fick såsom förmildrande omständigheter gälla: 1:o att trädgården, ehuru till större delen stäld till lärarens disposition, dock i verkligheten ej var hans utan skolans, således socknens egendom; 2:o att alldenstund träd och buskar voro nyplanterade och sommaren ovanligt torr och regnfattig, så var för växternas bestånd vattning nödvändig; 3:o att det ej kunde skada ämbarne, om vatten någon gång bars i dem, helst som möjlighet förefans att de under sommaren kunde af torka spricka sönder och förstöras. Dock i betraktande af, att då träd och buskar en gång i framtiden komme att bära frukt, denna uteslutande komme att tillfalla läraren, så borde han ej tillåtas på något sätt betunga socknen för samma växters framgång och vård utan sjelf vidkännas alla härmed förenade besvär och kostnader.

Sammanträdet var, för att begagna en förf:s ord, "en taffa att se, en taffa att lefva". Inspektören satt som en Jupiter på domarestolen, utslungande sina

åskviggas, dock företrädesvis mot skolläraren, likasom han kunde "rå för" den oginhet eller illvilja, som både han och hela skolinrättningen ständigt fick röna, och alls intet mot Kaifas, hvilken dock var upphofvet och ledaren af hela det ifrågavarande trasslet — men äfven här besannades ordspråket, att "den ene korpen ej gerna hugger ut ögonen på den andre". Kaifas halfåg i en annan stol och — för att begagna en drastisk bild — skälde som en byracka. Jöns i Grimatorp plirade med ögonen och var mäktas förtjust öfver att skolmästarn, som enligt hans mening utgjorde förnämsta hindret för att få sälja skolhuset, fick "påskrifvet". De öfriga bönderna stodo eller sutto och gapade af förvåning öfver, att de så länge kunnat hafva en så brottslig skollärare — ty vore han ej en sannskyldig brottsling, så skulle han väl ej heller kunna bli så illa tilltvålåd.

Skolläraren satt som ett i en klyfta indrifvet villebråd, ty att emot ett sådant koppel, som hvarken gaf eller tog reson, söka försvara sig, tjenade till intet. Gjorde han någon sådan ansats, var inspektören genast framme med en rytande åskvigg, Kaifas med sitt gläfs och en och annan af bönderna med ett kallt hångrin.

Inspektören sade slutligen — att han ansåg det vara synd på slikt sätt förstöra en ung mans framtid, enär han var förvissad, att denne skulle kunna verka mycket godt, om han finge fortgå på den af honom beträdda banan.

Dessa ord voro en orlofssedel, som väl borde öppnat de närvarandes ögon, men så var ingalunda händelsen. Kaifas' uppsyn liknade basiliskens. Han förklarade hela skollärarkåren vara ett sturskt och

högmodigt slägte, som borde qväsas, och här skulle man nu "statuera ett exempel". Han sade derjemte, att om varningen af domkapitlet upphäfdes, skulle han i och med detsamma afsäga sig ordförandeskapet i skolrådet. (Detta hade nog varit stor skada, ty en *sådan* skolrådsordförande borde väl framför allt bibehållas!)

Inspektören med sitt despotiska lynne (att tala om högmod gent emot en dylik akademisk öfversittare vore väl ej tillätet, enär den akademiska hallstämpeln enligt egna begrepp berättigar till sådant, så att hvarje annan människa kan anses som en varelse af lägre ordning och derföre huru som helst behandlas) sedan han låtit skolläraren känna hela tyngden af sin makt, ville han naturligtvis på samma gång rädda sin själsfrände Kaifas och tog derföre denne afsides i ett annat rum.

Här förestälde han Kaifas det för hans *anseende* farliga (likasom denne representant af "svarta gardet" skulle haft något vidare anseende att förlora) uti att låta processen hafva sin gång, hvilket nederlag han skulle komma att lida, huru han skulle bli tagen vid örat af tidningspressen, o. s. v.

När de båda stallbröderna återkommo förklarade Kaifas, att han ville återtaga varningen på följande vilkor:

1:o att skolläraren erkände sig i allo hafva förtjenat densamma; 2:o skulle skolläraren skrifva till domkapitlet och erkänna att han i sina skrifter farit med lögn och nedrigt förtalat Kaifas; 3:o skulle han lofva bättring för framtiden.

Dessa vilkor, lika orimliga som sjelfva varningen, fordrade nu Kaifas, att han skulle underskrifva.

Naturligtvis måste han äfven göra det för att för ögonblicket rädda sig, ty såsom varnad eller afsatt hade han aldrig vidare kunnat erhålla någon plats.

Det kan ifrågasättas, om skolläraren i detta fall handlade fullt rätt, men till hans ursäkt talar dels att han af sina egendomliga förmän var bringad hardt nära förtviflan och dels hans fruktan, att de vördige fäderna i domkapitlet kunde vara af samma skrot och korn som dessa drängar, och hvad hade då vunnits? Härtill må ihågkommas, att flera civiliserade menniskor än han, hvilka råkat i händerna på en hord barbarer (hel- eller halfvildar) med en menniskofientlig eller half-idiotisk höfding, stundom nödgats undertrycka sin bättre öfvertygelse och i stället tjuta med ulfvarne.

Kaifas tyckte sig nu hafva vunnit en stor seger och lofvade hålla frid och vänskap. Men han ångrade snart, att han för, enligt sin egen mening, så godt pris släppt sitt rof, helst som skolläraren hvarken kom krypande på knä, när han nalkades honom ej heller visade andra tecken till "förbättring".

Kaifas började fördenskull fundera på utvägar till lekens fortsättande. Men detta var ej så lätt, ty skolläraren förde nu som förut en i allo exemplarisk vandel samt skötte sin tjänst med nit och omsorg.

Äntligen måtte han väl hafva funnit, hvad han sökte, ty en vacker dag kom hela skolrådet, alla 8 bönderna i sina raggiga vadmalströjor och med hvar sin bastanta ek- eller hasselpåk i handen, under pågående lektion inklifvande i skolan.

— Vi ä' hitskickade af kyrkherrn, sade de, för att tilldela honom en ny varning . . . och det torde ej bli så roligt för honom.

Bönderna voro mycket ogenerade — de flesta funno för godt ej ens aftäcka hufvudet. De klampade och bullrade, svängde med sina käppar och intogo i öfrigt en så hotande hållning, att till och med skolbarnen visade sig oroliga.

— Det här, tänkte skolläraren, måtte komma att bli en varning af det slag, som hvarken domkapitlet eller kungl. maj:t kan upphäfva . . . men jag skall åtminstone veta att tappert försvara mig.

Han grep tag i skolans "mästererik", rottingen. Med denna gick han beslutsamt emot bönderna, som härvid sågo snopna och förvånade ut. Han slog rottingen i en bänk, dammet rök, och den bonde, som hade sina knöliga fingrar närmast, drog dem hastigt till sig.

— Befaller skolrådet, att lektionen afbrytes? frågade läraren.

— Nä-ä, de' ä' la inte meningen.

— Då anhåller jag, att skolrådet förhåller sig tyst och ej går här och för oljud!

— Men vi ä' hitkomna för att ge honom en varning . . .

— Hur låter den? Ha ni kanske något mera positivt att andraga den här gången?

— Positiv! Tror han vi ä' tockna, att vi gå omkring med "possentiv". Kanske han håller oss för att ha markattor också?

— Det har jag ej påstått.

— Men han kanske ändå tänker något sådant?

— Det vore en dum tanke, när hvar och en af er kan smickra sig med att sjelf vara en den praktigaste gorilla.

— Nu tänker han smickra och berömma oss för

att komma ifrån saken, men de' hjälper inte. Vi ä' hitkomna att varna honom för att han har så lite barn i skolan.

— Det tillhör skolrådet draga försorg om, att barnen ordentligt besöka skolan, sade läraren.

— Nåhej, vårt göromål är att se efter skolmästarn, att han sköter sin tienst så, att om föräldrarne än bunde sina ungar till händer och fötter, skulle de likväl slita sig lösa och rymma i väg till skol'n. De' har körkherrn sagt, och han måtte väl begripa den saken bättre än skolmästarn.

— Än I sjelfva då, begripen I då platt ingenting?

— De' ä' vi inte skyldiga te'.

— Nej, ty I ären ena kompletta åsnor. . . I viljen äta upp en stackars menniska lifs lefvande . . . ett elakt följe, som borde återskickas, dit pepparn växer.

— De' ä' väl ändå inte skolmästarn karl te' göra . . . men varningen har han nu fått . . .

— Jag gör en konst i edra varningar. . . vet hut och låt mig någon gång få vara i fred . . . såvidt I ej beskedligt viljen sitta ned och höra på undervisningen, nyttig både för er och edra barn!

— Undervisning . . . lärdom, hvad är det för smörja. De' ä' bara ett dumt påhitt, som vi få lägga ut pengar för te' onyttta. Inte ska' våra barn bli några prester och profeter, inte.

Det hedervärda skolrådet aflägsnade sig.

— Nå, I hafven uträttat uppdraget? sade Kaifas till ett par af bönderna, som återvände till honom.

— Ja, men han vill liksom bruka lite "ovett", när man kommer och ska' varna honom. . . De' vore bättre, om han bjöde på en "korial" och vore ordentlig, så vunne han mera allmänhetens förtroende . . .

Kaifas log åt denna anmärkning, hvarefter han sade: — Att han är oefterrättlig, det känner man då till, men jag har haft bref från inspektören, han kommer hit om några dagar, och då ska' vi väl försöka ta bugt med honom, den hårdnackade.

Den käpphäst, Kaifas nu ämnade begagna, var barnens skolgång. Denna hade alltid varit oordentlig, men nu, under brådaste skördetiden, var skolan besökt af blott ett fåtal barn. Denna omständighet ämnade nu Kaifas på ett eget sätt begagna.

Inspektören kom och uppträdde i kyrkans kor efter gudstjensten, der han till den församlade menigheten höll ett ljungande tal angående barnens försummade skolgång. Hans ord voro som trumpetstötter, och för att gifva dem mera eftertryck höjde han sig på tårna och nedsatte med sådan kraft klackarne i stengolfvet, så att om några råttor funnos derunder, dessa säkert fingo dändimpar af förskräckelse.

Men bönderna, som dock hela den der orkanen gälde, de voro lugna, de — det rörde dem mindre än en flugas surrande. Talaren, som märkte denna likgiltighet, uppeldades häraf ännu mera. Han kunde dock ej hålla på i evighet heller — han tröttnade slutligen.

När han aflägsnade sig, gick han tätt förbi skolläraren. Han kastade på denne en vredgad blick — ty naturligtvis kunde ingen annan än han vara orsaken till böndernas stela likgiltighet — sägande:

— Jag kommer att i morgon hålla en sträng undersökning om allt det här.

Ett möte hölls i skolhuset, der Kaifas i spetsen för sitt skolråd samt en mängd andra bönder voro församlade. Kaifas hade åkt dit, nedbäddad i en

vagn, ty oaktadt det var midt i heta sommaren och nära 30 grader varmt, var den försigtige mannen likväl rädd att förkyla sig.

Förhandlingarne började. Den oordentliga skolgången förklarades vara — lärarens fel.

— Ty gifvetvis, sade Kaifas, vill man så litet som möjligt skicka sina barn i en skola, der det finnes en sådan lärare . . .

— Hafven I något mot min undervisning att anmärka? frågade skolläraren. Har herr inspektören, som för ej längesedan var här i skolan en hel dag, något att anmärka? Har herr kyrkoherdens adjunkt, som hitskickats och suttit här i skolan hela eller halva dagar, något att anmärka? Har skolrådet eller någon annan något att anmärka?

— En dag var det 20 pojkar i skolan, och 19 utaf dem fingo stryk . . . det kan vara anmärkning nog, sade bönderna.

— För min del, sade inspektören, har jag intet att anmärka utom det, att herrn stundom talade med någon bitterhet i tonen.

— Jag har ej heller något specielt att anmärka, sade Kaifas, men gifvetvis kan en lärare, som man funnit befogenhet att varna, ej heller lemna en god undervisning.

— Det här var ett riktigt helvete, sade inspektören, och vore jag i skollärarens kläder, så gifve jag er tusan dj-r. . . Mitt förstånd står nästan stilla. . . Ingen har något egentligt att anmärka, och likväl tyckes ni vilja bli utaf med honom.

— De' vore nog bra, sade Jöns i Grimatorp, om spektorn kunde hjelpa oss med den saken, ty nu ha vi fått två stycken rejela spekulanter på skolhuset . . .

Inspektören gaf till svar en mördande blick, som borde kunnat sänka den välfödde Jöns i grafven. Men han var oätkomlig, den hedersmannen, och undrade blott, hvarför "spektorn blängde så argt", när han velat "stå på socknens bästa".

— Får tillägga till min förra anmärkning såsom ett prof på skollärarens exempellösa öfvermod, sade Kaifas, att han för några dagar sedan tog fram rottingen och ämnade köra ut hela skolrådet, när det på min befallning infunnit sig här.

— Är karlen galen! utbrast inspektören. Förhåller det sig verkligen så?

— Nog är det sant, svarade bönderna, att han tog fram rottingen, men inte begagnade han den på oss, inte . . .

— Begagnade han den ej?

— Jo, de' gjorde han . . . han slog honom i en bänk. . . Han blef liksom lite missnöjd, när vi skulle ge honom ännu en varning. Men att han har en rätt lära, de' hördes då, ty han straffade oss nästan på samma sätt som körkherrn brukar göra, när vi komma och ha några uträttningar . . .

— Nå, hvad säger skolläraren om alla dessa tillvitelser? frågade inspektören.

— Mitt svar, sade den tilltalade, kan ej gerna bli mer än ett, och det är att härmed lemna min ansökan om afsked, ty att såsom lärare uthärda längre i denna *tokärnes socken* är, såsom af hvarje förnuftig människa inses, en omöjlighet. Jag beklagar att jag af kärlek till mitt kall offrat mina bästa krafter och mina bästa år bland dylika oefterrättliga människor. Jag har fått mitt dagliga bröd, innan jag såg er, och jag hoppas få det äfven hädanefter. I mån nu

utse något annat offer för edra trakasserier; jag kan ej längre ha den äran.

— Skolmästarn ska' inte vara så der snarsticken. . . . Har han inte fått sin lön? . . . Inte ä' de' meningen på de' viset inte, sade en del af bönderna, under det Kaifas hängde med läppen och såg ut, som om han skämdes.

— Jaså, I menen på annat sätt, sade skolläraren. Ja, den meningen har jag nog kommit under fund med. I skullen velat varna och afsätta mig, göra mig till en tiggare, en landsvägsriddare, allt till tack för det jag under alla de här åren sökt inplanta kunskap, förstånd och goda seder hos edra barn.

-- Sammanträdet är slut, sade inspektören. I hafven behandlat er skollärare illa, och han gör rätt i att taga afsked.

Han glömde dock, den bälde mannen, att han sjelf ej var alldeles utan skuld till skollärarens störtande, enär han, fastän inseende och erkännande lärarens duglighet, likväl ej i nämnvärd mån uppträdde till hans försvar gent emot detta egendomliga samhälle, som ej ville veta af hvarken skola eller lärare, då han med stöd af sin auktoritet lätt kunnat ställa saken till rätta.

Mycket är ej att tillägga. Skolläraren realiserade sitt bo och reste "på guds försyn" uppåt landet utan att veta, hvar han skulle hamna. Han erhöll dock snart anställning i en församling, der man visste bättre uppskatta bildningens förmåner än i förenämnda "tokarnes socken".

Kaifas fick för sitt välförhållande sjelf en varning af domkapitlet, hvilken varning han trots alla ansträngningar fick behålla.

De tre gubbarne Glad, Munter och Rolig blefvo naturligtvis ej gamla såsom "lärinnor" utan fingo snart återgå till sin förra plats i fattigstugan.

Då Jöns i Grimatorp fann, att skolhuset ej kunde få säljas, sökte han tröst i — att äta. Han satte i sig en kappe halfkokta bönor; men som detta var ett äfven för hans hästnatur något för starkt mål, "sprack bukskinnet", sades det, och han måste utstå mycket ondt att få skadan botad.

Soeknen fick en ny skollärare, som hade förmögenhet, och enär detta var en egenskap, som af bönderna respekterades, fick han temligen lefva i frid.

Den bälde inspektören "gick på" inom sitt vidsträckta område som förut och stormade vådeligen, både der det behöfdes och icke behöfdes. Råkade någon lärare få sitta emellan — hvad mer — det var blott "*en man öfver bord*".

Det behöfver väl ej nämnas, att med denna skildring, som — tyvärr — grundar sig på verkliga tilldragelser, ej afses att fästa någon skugga på folkskolans vårdare och målsmän i allmänhet, ty, som man vet, är det onda (likasom det goda) något individuelt, oberoende af en människas kall eller samhällsställning. Folkets råhet och otillgänglighet är förklarlig, då det aldrig fått lära något, samt då dertill dess andlige ledare gjorde allt för att motarbete skolans verksamhet. Kyrkan har sedan ett årtusende funnits i vårt land, mörkret och okunnigheten ännu längre, men om massan af svenska folket under de

senaste årtiondena märkbart lyft sig ur sitt forna förnedringstillstånd, hvilken får tillskrifva sig största förtjensten häraf, kyrkan eller skolan?

Slöjd!

De möttes, de båda "professorerna", skraddarmästaren Syring och skomakarmästaren Pryl.

— Goddag på dig, min hedersbror! sade Syring. Tusan, hvad du ser uppsträckt ut!

— Jo, ser du, jag ämnar mig upp till *Hans excellens Ministern för Allmänna Nationalvälmågan*.

— Det der låter, sa' bon'n trampa i klaveret. . . Nog har jag hört, att hustru din en gång i världen varit köksa hos en baron, men att du sjelf har så fina bekantskaper, var mig obekant.

— Skämta ej, sade Pryl, ty saken är ganska allvarsam. Har du ej hört, att det nu i hela Sverige ifrigt bråkas om *slöjd*. Alla skolgossar skola idka slöjd, alla magistrar dito. Alla små fröknar och mamseller skola slöjda. Drängar, bönder och dagakarlar skola slöjda, och gud vet, om det ej är fråga om att införa slöjd vid sjelfva riksdagen, så att farbröderna på lediga stunder kunna hafva någon gagnande sysselsättning i stället för att sitta på krogen. Allt detta är betänkligt. Hvert skall det taga vägen för oss handtverkare, om hela nationen börjar slöjda! Det blir värre än om Egyptens alla gräshoppor komme hit och började regera. Och hvilka yrken, tror du, man företrädesvis ämnar ruinera?

— Det vete fanken . . . filosof har jag aldrig varit i min dar.

— Jo, ditt och mitt i första rummet. Hvarje meniska behöfver kläder och skodon, och hvad är då naturligare, än att man sjelf förfärdigar dessa i stället för att anlita skraddaren och skomakaren. Och så o-hetydligt med verktyg det behöfves sedan! Har arbetaren blott sax och en nål, så kan han ju, efter inhemtad nödig undervisning, sjelf sy sina kläder. Har han hammare, läst och syl, så kan han ju halfsula och laga sina skor samt med tillhjälp af några andra småsaker äfven göra nya.

— Allt det der begriper jag, men hvad skall man kunna göra dervid?

— Jo, jag ämnar mig upp till hans excellens och tänker försöka leda hans tankar åt annat håll, ty det är han, som kommer att bestämma, i hvilka yrken det skall slöjdas.

— Då saken är så vigtig, följer äfven jag med, så få vi se, hvad vi kunna uträtta.

— Ers excellens värdes ursäkt, att vi komma till besvär och inkräkta på ers excellens' dyrbara tid. Vi hafva hört . . .

— Fägnar mig att se herrarne . . . hvad hafva herrarne hört?

— Vi hafva hört, att ers excellens i sin oafåtliga sträfvan för nationens väl nu äfven ämnar göra svenska folket till ett allmänt slöjdidkande folk . . .

— Särdeles angenämt mottaga herrarnes besök. . . Herrarne äro skickliga fackmän, och de slöjder, jag fö-reträdesvis tänkt på, äro just skradderi och skomakeri.

De båda "professorerna" sågo på hvarandra.

— Eftersom nu herrarne äro här, fortfor Ministern för Allmänna Nationalvälmågan, vore roligt höra herrarnes tankar om saken.

— Det är en stor och ädel förtjenst af ers excellens, började Pryl, att vilja protegera och, så till sägande, adla det, åtminstone ej alltid, så högt aktade skomakaryrket, ty med den utsträckning slöjden är ämnad att få, skulle såväl grefven som bonden lära sig att slå i pligg och halfsula skor. I hvarje såväl folksom elementarskola inrättas en skomakarverkstad, så att de unga . . . lärjungarne komma i tillfälle att på mellanstunder egna sig åt en stärkande och nyttig verksamhet. Dock skulle kunna inträffa, att en eller annan droge sig därför, emedan skomakeri ej är ett så renligt yrke som många andra. En skomakarverkstad är alltid i viss mån mindre snygg. Bland annat luktar det läder, och denna lukt är så intensiv, att den till och med intränger i kläderna. Arbetaren får ofta beck på fingrarne, den s. k. "blötbljan" är något ytterst obehagligt, och den arbetandes pantalonger fara alltid mycket illa. Härtill kommer att händerna vanligen spricka sönder, bälens nedre del eller sätet utvecklas onaturligt, ansigtshyn blir i regela grådaskig, ögonen rinnande . . .

— Nåja, sade hans excellens, kanske man kan lemna å sido slöjden i skomakeri. Skrädderi deremot bör enligt min mening vara ett mycket passande ämne för slöjd.

Herr Pryl utandades en suck af lättnad, och herr Syring beredde sig att tala.

— I motsats till skomakaryrket, sade han, är skrädderi ett till alla delar snyggt och angenämt yrke, så

att hvem som helst utan obehag kan idka slöjd deri. Men jag undrar ändå, om det är fullt lämpligt, enär det fordrar ett orubbligt stillasittande. Det kan ej vara förenligt med helsa och kroppens sunda utveckling, att sedan gossen eller ynglingen suttit några timmar på skolbänken derefter ytterligare sitta på skräddarbordet samt i en onaturlig ställning med benen under sig . . .

— Ni har rätt, afbröt hans exellens, kroppens helsa måste framför allt tillgodoses. . . I alla fall, som jag finner att herrarne hafva insigter vida öfver sina respektiva yrken, vill jag uppmana herrarne föreslå några andra yrkesgrenar, som kunde blifva af verkligt gagn för svenska folket att idka såsom slöjd.

— Har ej så noga tänkt på, sade Pryl, eljest anser jag *halmflätning* vara ett passande ämne för slöjd. Väl fordras det något dyrbara pressar och andra verktyg . . .

— Sådant bekostas vid skolan af Landthushållnings-sällskapen, anmärkte hans exellens. Alltså *halmflätning*.

— Och *träsnideri*, föreslog Syring.

— Jaha, accepteras till alla delar, sade hans exellens.

— *Korgmakeri*, sade Pryl.

— Jaha, mycket bra!

— *Borstbinderi*, sade Syring.

— Alldeles! Nu ha vi fyra yrken att slöjda i, men skulle man ej möjligen kunna finna ännu ett eller två?

— *Snickeri* och *bokbinderi*, föreslogo våra professorer.

— Utmärkt! sade hans exellens. Hvilken fägnad skall det ej medföra, då hvarje svensk man sjelf kan binda sitt bibliotek! . . . Och snickeri sedan! Jag vill ej spana för långt in i framtiden . . . men jag ser den tid, då hvar och en under de långa vinteraftnarne

förfärdigar till och med — sin egen likkista. . .
Tack, mina herrar! De framställda förslagen skola
utan tvifvel komma till verkställighet.

— Nu kan hela Sverige sitta och roa sig med att
fläta halm, sade våra professorer, sedan de aflägsnat
sig från Ministern för Allmänna Nationalvälmågan.
Hvad ska' de ha de illa gjorda halmflätorna till, som
ingen människa vill köpa — ty att göra arbetet an-
vändbart dertill fordras både skicklighet och kost-
samma redskap! Sätta in dem i något etnografiskt
museum såsom prof på misslyckad svensk husslöjd!

— Och skära gubbar och figurer i trä att hänga
upp till tvifvelaktig prydnad på väggarne!

— Och binda korgar att om söndagarne gå ut och
plocka smultron i under sommaren!

— Göra sig en borste af håret på griskultingen att
hvitlimma spiseln med till jul, påsk och midsommar!

— Bindu sitt bibliotek . . . jo, jag tackar! Flerta-
lets af svenska allmogen bibliotek utgöres väl ej af
stort annat än bibeln, psalmboken och — "Lassemajä"!

— Tänk, hvilken välmåga, som skall uppväxa i vå-
ra bygder genom allt detta slöjdande . . . och dertill
i saker, som folket minst behöfver! . . . Väl att vi
lykades rädda kläder och skodon, som näst födan är
det förnämsta, hvarför folket nödgas ntgifva sina dyrt
förvärfvade penningar, från allt fuskeri, eller för att
begagna det så vidt och bredt framhållna ordet *slöjd!*

En som behöfver "apanage".

Både som skollärare och som fader känner jag hjertat uppfyllt af lifliga bekymmer, när jag tänker såväl på min egen som min hustrus och mina barns framtid.

De senare finnas till, tack vare deras moder, och meningen är uppfostra dem så, att de blifva goda och nyttiga menniskor, förtjenta af alla rättänkandes aktning och förtroende.

Mina anspråk äro ej stora med afseende på, hvad jag väntar af staten och kommunen. Blott på mig sjelf, och i synnerhet min förmåga att få *debit* och *kredit* att gå ihop, måste jag ställa de högsta fordringar. Hittills tror jag mig hafva uppfyllt alla rimliga anspråk. Jag har aflagt ej blott nöjaktig utan särdeles berömvärd praktisk examen i sparsamhet samt låtit min mage tienstgöra med de mest spartanska sill-och-potatis-frukostar man kan tänka sig.

Men när jag alltså underkastat mig prof och ansvar såsom inga andra tienstmän, eger jag då utsigter för framtiden som dessa till en sjelfständig ställning med afseende på utkomst och verksamhet? Ingalunda.

Sveriges Folkskolestädga §§ 00, Kommunallagen och Missgerningsbalken med flera andra lagar och balkar inskränka mina medborgerliga fri- och rättigheter så i personligt som ekonomiskt hänseende; i politiskt är jag utesluten från den nästan hvarje bonde tillkommande rösträtt och valbarhet. I internationelt hänseende har jag dock lyckligtvis inga band, ty jag kan emigrera till Amerika, om jag så vill, alldenstund jag

fullgjort min vapenöfning och är nästan oduglig i "landtstormen". Jag kunde ej utan fara att bli kastad utför trapporna eller bli insatt på dårhus få följa mitt hjertas böjelse att fria till en flicka med så der bort emot en hundra tusen kronors hemgift. (Gumman är nog bra, men hade hon haft "schaber", hade det varit bättre; det skulle väl då ock gått lättare erhålla apanage, ty sjelfva skriften intygar, "den *mycket* hafver, honom skall varda gifvet".) Jag är beröfvad all möjlighet få bekläda något högre embete — kan ej ens få bli nämndeman — får ej resa hvar jag vill, ej ens under ferierna — ty när den tiden kommer, är lönen vanligen uppäten — och på senare tider har det flerstädes blifvit brukligt, att få hålla *fortsättningskola* nästan utan någon ersättning, ehuru denna tjänst betingar samma, om ej större, arbete och ansvar som den andra.

Folkskollärare enligt kungl. maj:ts nådiga förordning, är jag ock såsom sådan bunden eller inskränkt i min menskliga frihets utöfning utan att tillräckligt lefvebröd från statens eller kommunens sida blifvit mig beredt.

Både förut och för närvarande åtnjuta min farbror *elementarläraren* några tusen kronors lön samt "dyrtidstillägg" emellanåt jemte diverse inbringande sportler. Det har han haft för flera år sedan, oakadt han då var ogift, under det jag, som nästan hela tiden varit begåfvad med söner och döttrar, fått nöja mig med några få hundra. På ålderdomen får han en tillräcklig pension, under det min, för liten att lefva af, torde nätt och jemt vara lagom till bestridandet af begravningskostnaden. I andra länder samt i våra större städer åtnjuta lärarne apanager,

stundom fullt tillräckliga. Jag vill naturligtvis ej till jemförelse uppställa *presterskapet*, allraminst i de katolska länderna eller under Sveriges medeltid, men, enligt hvad man erfärit, läser biskopen i Lund med sina 35 tusen kronor berga sig godt, och de öfriga lida väl ej heller något känbarare betryck.

Med dessa åberopade prejudikat kan jag således med full rätt yrka så stort apanage, som betingas af grunderna för den menckliga tillvaron och som ej ens under förflutna tider låtit pruta med sig hvarken här i landet eller annorstädes.

Folkskolans lärare vore derigenom ej mer än likställd med elementarskolans. Min afsigt är likväl ej att gå så långt i mina önsknigar. Ty jag bör ock kan icke för mig fördölja, att ett fullt följdriktigt genomförande af denna princip kunde i längden leda öfver önskvärda gränser. Det vore hvarken för land eller statskassa nyttigt att hafva ett obegränsadt antal apanagehungriga skolmästare. Men detta förminskar ej statens moraliska förpligtelse att sörja för dem som finnas genom att gifva dem ett underhåll, motsvarande såväl deras naturliga behof som arbete, oberoende af om de äro gifta eller ej. När omständigheterna så fordrat, att de stiftat familj, måste det personliga apanaget tillika betraktas såsom ett familjeapanage, hvarå ställes större kraf än på det personliga. I detta fall tillkommer nemligen, utöfver de personliga behofven, äfven familjeunderhållet, som annars icke finnes.

Båda kamrarne böra beredvilligt ingå på detta apanage. Jag vill föreslå beloppet så lågt som möj-

ligt, likasom jag beder få i minnet återkalla, att jag hittills — i motsats till många andra — intet har begärt af fattigvården till mina barns uppfostran.

Från billighetens och de oafvisliga behofvens synpunkt har jag bevisat mina rättmätiga anspråk.

Väl har den mening uttalats, att *åttonde hufvudtiteln* är efter år sväller ut i oroväckande grad, och att den måtte blifva oförändrad åtminstone i en konungs tid. Denna åsigt är dock ej hållbar, sparsamhetsprincipen dessutom hittills sällan eller aldrig följd. Det beror på en förvexling af hufvudtiteln och folkskollärarens civillista (lönebelopp). Hufvudtiteln — ej ifrågavarande civillista — bör kunna anses tillräckligt stor, ty antagligen torde kunna jemkas ej så litet på åtskilliga andra poster.

Obilligt är att sålunda inskränka nyttiga och pligtrogna skollärares lefnadsvilkor genom att fortfarande hålla dem i ekonomiskt betryck — ofta beroende af snåla eller inskränkta bönders godtycke. Ogerna underkasta sig högre tjänstemän sådant, och de berömmas för sin sjelfständighet. Hos dem anses sturskhet mot bönder och annat "folk" såsom naturligt — om ej just prissvärdt.

Äfven af mig kännes en förlängd ovisshet om min ekonomiska framtid samt bristande tillfälle att "spela herre" såsom en oförtjent hårdhet.

Huru man ser saken, är det alltså rätt och tillbörligt, att jag får något "mera" af staten. Försvinnande obetydligt är det offer jag begär. Statsverket eger mer än tillräckliga medel dertill utan någon ny

påläga — ty hvartill skola väl de öfverskjutande mil-
lionerna användas? Kanske kastas i militarismens
ginnungagap eller till skyddandet af öfriga medbor-
gares lif och lemmar gent emot den garnisonerade
krigsmaktens ofta upprepade excesser? Jag förvän-
tar af svenska folkets representanter, landtmannapar-
tiet häri inbegripet, att de erkänna det befogade i
min begäran.

Till nästa års statsreglering äskar jag folkskollä-
rarlönen höjd med minst — 25 öre, för såvidt sådant
kan åstadkommas utan någon rubbning i statens och
kommunernas finansväsende. Ett eller annat hundrat-
tal kronor vore naturligtvis både kärkomnare och be-
höfligare, men jag är för stor fosterlandsvän för att
vilja grunda mitt välstånd på statens ekonomiska ruin.

Jag förbehåller mig få göra motsvarande proposi-
tioner sedan, om och så snart åttonde hufvudtiteln
erhållit nödig omrangering; uttalande jag derjemte
den förhoppning, att efter min bortgång pensionen
till min efterlemnade hustru höjes till sådant be-
lopp, att hon förmår hyra den s. k. "kakelugnsvrån"
i socknens fattigstuga samt en med hög kant försedd
hylla att lägga de mindre barnen på, när hon går ut
i skogen för att till föda uppsamla bär och svamp
om sommaren, lafvar och tallkottar om vintern. Der-
emot ämnar jag hvarken begära något förhöjdt apa-
nage, ifall skatterna skulle ytterligare ökas, ej heller
om spanmålen genom progressiva och för jordbruks-
patronerna nyttiga tullsatser skulle uppgå till 30 kro-
nor tunnan, för så vidt ej riksdagens majoritet, mot
förmodan, i sådant fall skulle anse mitt apanage be-
höfva någon förstärkning.

Privatbankernas sedelutgifningsrätt.

Den som i någon af jordens 5 verldsdelar kunde uppleta en person, hvilken är så rik, att han ej vill ha mera penningar och egodelar, den förtjenade helt visst belöning, ty det vore utan tvifvel ett fynd, lika svårfinneligt som de vises sten eller konsten att göra guld. Hvad det företädesvis äflas och bråkas för i världen är pengar — mera pengar!

Somliga tyckas dock hafva allt för mycket af den varan, andra allt för litet. Om en vilseledd stackare tillverkar den minsta slant eller sedel, så genast på fästning med honom, ty sådana alster af konstfärdighet äro i lagen förbjudna.

Men när egarne af de sedelutgifvande bankerna fabricera millioner, som de till sin fördel använda i allmänna rörelsen, då göra de blott, hvad de hafva rättighet till, ty lagen, hvilken de måhända sjelfva verksamt bidragit att stifta, tillåter det.

Härförutan finnes den skilnad, att falskmyntaren ej inlöser sitt utgifna mynt utan har för afsigt att endast bedraga, under det de sedelutgifvande bankerna med Riksbankens mynt inlösa sina sedlar, allt så länge affären eger bestånd, likasom hvarje enskild hederlig person infriar sina skuldförbindelser, så långt han kan.

Privatbankerna sitta således och "göra pengar", som de till allmänheten utlåna mot ränta. Riksbanken gör på samma sätt, men dennes vinst kommer staten, d. v. s. hela folket, till godo, under det privatbankernas vinst tillfaller blott det lilla kotteri, som

innehar sådan bank. Bankens vinst ökas derigenom, att många sedlar komma bort — brinna upp vid eldsvådor eller vid skeppsbrott försvinna i hafvets djup, o. s. v. — hvilka sedlar banken naturligtvis aldrig kommer att inlösa. Den förmögenhet, hvarpå banken är grundad, ligger ej heller ofruktbar, utan äfven denna lemna egarne sin vanliga vinst.

Privatbankerna, som naturligtvis egas af de rika, göra sig således stora fördelar på landets öfriga befolkningens bekostnad.

Väl förebära dessa herrar, att Riksbanken ej är så ordnad, att den kan öfvertaga hela sedelutgifningen. Men detta skäl faller genast, när man besinnar, att de sjelfva, såsom varande ledamöter af riksdagen, hafva i sitt skön att ordna Riksbankens angelägenheter.

Rättvisan tyckes fordra, att alla sedelutgifvande privatbanker försvinna, och Riksbanken ordnas så, att den kan öfvertaga hela sedelutgifningen — de aflysta och allmänt saknade "pappers-ettorna" borde, i parentes, gerna få återkomma — eller ock borde beredas tillfälle för alla till de fördelar, som nu åtnjutas af blott ett fåtal — ett kraf som bäst tillgodoses genom att Riksbanken öfvertager hela sedelutgifningen.

Det är onekligen för privatbanksegarne en välsignad sak att på sina utgifna reverser, som lagen gifver rang och värdighet af *mynt*, få mottaga ränta, i stället för att andra menniskor på sina skuldförbindelser få utgifva sådan. Ett dylikt banksystem kan få existera just i ett sådant i oskyldighetens tillstånd försänt land som Sverige — i utlandet lärers sådant ej förekomma.

Herr L. O. Smith gjorde, såsom bekant, vid 1886 års riksdag ett anfall mot privatbankerna. Men huru skulle en titan, huru djerf han än månne vara, kunna storma Olympen, der gudar bo! Det var för starka intressen att stötas med, och reformer af sådan art hafva vanligen ingen utsigt till framgång.

Men ännu kan mycket hända. Frankrikes konungar hade en Bastilj, som ansågs kunna trotsa världen. En gång i revolutionens dagar intogs den dock och jemnades med jorden.

Svårigheterna vid riksdagsmannaval.

Bekymren här i världen äro många, men hvart tredje år återkommer ett allmänt stort nationelt sådant, som sträcker sig öfver hela landet, från Ystad till Haparanda. Det är när det är fråga om riksdagsmannaval till Andra Kammaren.

Har man någon gammal "bepörfvad" veteran, som förstätt att så mycket som möjligt för valmännen dölja sina verkliga åsigtter, ifall sådana finnas, eller sitt spel bakom kulisserna vid riksdagen, då det gäller att biträda vid andras egennyttiga intressens genomdrifvande för att vid tillfälle vederfaras samma återtjänst, då är saken ej svår — man har då blott att välja honom på nytt.

Men värre blir det, när någon splitter ny kandidat skall uppsättas. Först letar man efter sin man, och sedan han då ändtligen blifvit funnen, förklarar han helt blygsamt, att han ej kan mottaga uppdraget,

ty dels anser han sig ej hafva de "egenskaper", som erfordras, och dels är hans tid mycket upptagen af enskilda göromål.

Icke för ty afgifver han flitigt sin "politiska trosbekännelse", och denna företer något så fullkomligt, så utomordentligt och i all synnerhet med valmännens önsknings öfverensstämmande — han är reformvän, frisinnad, liberal, konservativ, moderat, radikal, frihandlare, protektionist, värnepligts- och grundskatteafskrifningsvän m. m., m. m., allt som man önskar det — så att han utan tvifvel skulle bli en af de utmärktaste representanter vid hela riksdagen. Men olyckligtvis betviflar man hans "sjelfständighet" — flera fel upptäckas, när man räknar noga efter, han är sådan och sådan — ja, man måste se sig om efter någon annan.

När sådant upprepas gång efter annan, då är det som det för valmännen börjar blifva bekymmersamt. Man grubblar hit och dit och hängifver sig åt politiken i stället för att uteslutande egna sig åt det nödvändiga arbetet och förvärfvet.

Till förekommande af en sådan olyckas allt för stora omfattning, hafva vederbörande vist och kärleksfullt ordnat så, att det stora flertalet af nationen ej behöfver befatta sig med dylika bekymmersamma saker, utan kan i ro sköta sitt arbete, göra vapentjänst och offra svett och tid för kung och fosterland samt betala sina skatter till stat och kommun — så länge man har något att betala med.

Enär denna sorgfria tillvaro bör anses som en välgering för vårt folk, kan med skäl hemställas huruvida den ej borde utsträckas ännu längre. Redan nu drages mången fattig man — rik kan väl ej någon

kallas med blott 800 kronors inkomst — in i politikens bekymmersamma hvirfvel just till följe af sin politiska rösträtt. Vore det derföre ej bättre, om blott de rika, 50- eller 100-tusenkronors-karlar, sammanträdde och vid kaffet på en finare middag förrättade hvarje sådant val; och som hvilken som helst af dessa *naturligtvis* vore kapabel, behöfdes ej mycket bråkas om saken — — — — —

Bedrägliga förhoppning! Folket är nog konservativt att fortfarande vilja hafva ett ord med i laget. Det har så ock, och efter "moget öfvervägande" och "bästa öfvertygelse" röstas det.

Så äro valen skedda. Jubel öfver hela landet! Man har invalt de bästa förmågor, de renaste karakterer, de utmärktaste män på alla sätt, och en lyckosam tid, en vändpunkt i nationens lif, ja, det "tusenåriga riket" skall med dem taga sin början.

Vid riksdagen motioneras och debatteras väldeligen. Tidningsreferaten slukas, och man tycker, att farbröderna äro ganska trefliga, ty det är ej utan att de stundom gifva hvarandra "på pelsen", hvilket naturligtvis alltid är af intresse.

Vid riksdagens slut kommer pressen med sin revy, och den lyder ungefär så: "Innevarande års riksdag har ej varit utan betydelse för vårt lands utveckling. Många och viktiga frågor hafva stått på dagordningen, och dessas lyckliga lösning har vunnit den gynsamaste förberedelse, så att vi fortfarande kunna glädja oss åt att lefva i ett lagbundet samhälle med en af gud välsignad öfverhet, o. s. v. X-partiet, förstärkt med småländingar och skåningar, försökte redan vid riksdagens början genomdrifva den viktiga *ni-reformen*, men partierna Y och Z satte sig

med knapp majoritet deremot. Frågan föll, men hon föll ett godt stycke framåt. Y-partiet med Andra Kammarens kosmopolitiskt sinnade element i spetsen arbetade för åvägabringandet af en handelstraktat med — Egypten. Men olyckligtvis voro åsigtterna till och med inom partiet sjelft mycket delade. I debatten yttrades, att detta lands hufvudsakliga export utgjordes af *mumier*, och som det, trots vårt betryckta jordbruks välbehöfliga förbättring, kunde anses som ett helgerån att använda de mångtusenåriga kadavren till superfosfat, och Nordiska museets lotteriföretag ännu ej tillräckligt pungslagit allmänheten — — — fans ej skäl att för närvarande inleda landet i så vidlyftiga affärsförbindelser. Ett viktigt förslag, utgåendet från Z-partiet, afhandlande betesrätten på vägkanter, blef efter en liflig diskussion — sedan äfven norrländingarne, som i vederlag fingo löfte om en jernväg mellan Avasaxa och Sulitelma, förklarar sig för saken — af båda kamrarne antaget.”

Valmännen, som väntade så mycket af sina representanter, hvilka alla skulle anses såsom *utmärkta*, stå undrande och spörjande, ända tills skandaltidningarne lägga lök på laxen genom att påstå, att alls ingenting af vigt utträttats — ingen skattelindring, inga reformer i sant folklig anda, blott stora anslag, egennyttiga intressen och småbestyr. — — —

Hvad kan nu vara orsaken? Naturligtvis har man misstagit sig på sina representanter — man misstager sig alltjemt — och just deri ligger svårigheten vid riksdagsmannaval.

Tronföljdens betryggande.

Det torde ej vara ett allt för öfverdrifvet påståen-
de, att mången regerande furstes förnämsta omsorg,
näst sin själs salighet och folkets väl, naturligtvis, är
den om tronföljdens betryggande. Att en sådan "her-
rans smorde" såsom andra menniskor gifter sig är
naturligt, att han vill njuta fadersglädjen är ej hel-
ler att säga något om, men hvad gagn *landet* kan
hafva af dessa familjeförhållanden är svårt att ut-
fundera.

I forna tider, då tronpretendenter stodo som hung-
riga vargar kring monarkens dödsläger, ej tvekande
att för sina syften sätta hela riket i brand, och den
djerfvaste slagskämpen vanligen hade bästa utsigten
att med eller mot folkets vilja intaga den ledigblifna
tronea, då var det fördelaktigt, om till förekomman-
de af sådant inbördes krig tronföljden var på förhand
betryggad.

Nyare tidens historia visar inga dylika vådor.
Drottning Kristina tänkte föga på tronföljden, Karl
XII ännu mindre, men icke led landet någon skada
af inbördes krig vid dessas bortgång.

Vår utmärkte konung Karl XIII — och utmärkt
måtte han väl varit, alldenstund man på en af Stock-
holms förnämsta platser uppsatt hans bildstod, omgif-
ven af en hedersvakt af lejon — han tänkte visser-
ligen på tronföljden genom att upptaga såsom *adop-
tivson* marskalk Bernadotte, men detta skedde först
sedan denne af riksdagen valts till Sveriges kronprins.

Napoleonsbesegraren och grundläggaren af Nordens lyckliga fredsperiod hade naturligtvis aldrig kommit på tronen, om föienämde "lejonkung" varit begåfvad med egna söner, och ovisst är huruvida det märkbara urartandet af det gamla vasablodet härigenom funnit vändpunkten. Andra släkter kunna äfven urarta —

Tronföljdens betryggande genom bröst- eller adoptivarfvinge betingas ingalunda af nödvändigheten för rikets väl. Väl kan det vara hugnande för en regent att se sitt "hus" förökas med tronföljare i oändlighet, men alla dessa kronprinsar och arffurstar, som visserligen när som helst stå färdiga att lyckliggöra landet med en vis och faderlig regering, äro dock stundom rätt kostsamma att underhålla, helst som de ej åtnöjas med småsmulor; och härförutan kan ej förbises, att deras blotta tillvaro utgör ett det kraftigaste hinder för framtidens statsform — *republiken*.

Antingen — eller.

Det civiliserade samhället är konstrueradt för rikedom — ej för fattigdomen. Hvilken är det som njuter de största fördelarne i samhället? Den rikaste. Hvilken har de största olägenheterna? Den fattigaste. Båda skyddas i besittningen af sin egendom af staten, men skall den fattige hafva något verkligt gagn af detta skydd, måste han på ett eller annat sätt arbeta sig upp ur fattigdomen. I den gamla fornnordiska tiden berodde mannens värde och inflytande mera på hjeltetmodet och den senfulla armen vid svärdets

förande än på förmögenhetsvilkoren. Detta var naturligtvis ett barbari, som vi för ingen del önska tillbaka.

Huru svårt är det ej för den fattige att på naturlig väg, d. v. s. genom sitt arbete, komma sig upp! Hela samhällsinrättningen har han emot sig, och börjar han sjunka, är han underkastad samma naturlag som en sten eller annan fallande kropp: fallhastigheten ökas med tiden och afståndet.

Och likväl måste dessa nio tiondedelar af menskligheten, som kallas fattiga, någon gång få det bättre. På hvad sätt? Antingen måste de komma i besittning af så pass förmögenhet med ty åtföljande förmåner, att lifvet blir för dem drägligt, eller ock måste samhället konstrueras om, så att ifrågavarande oegentligheter utjemnas.

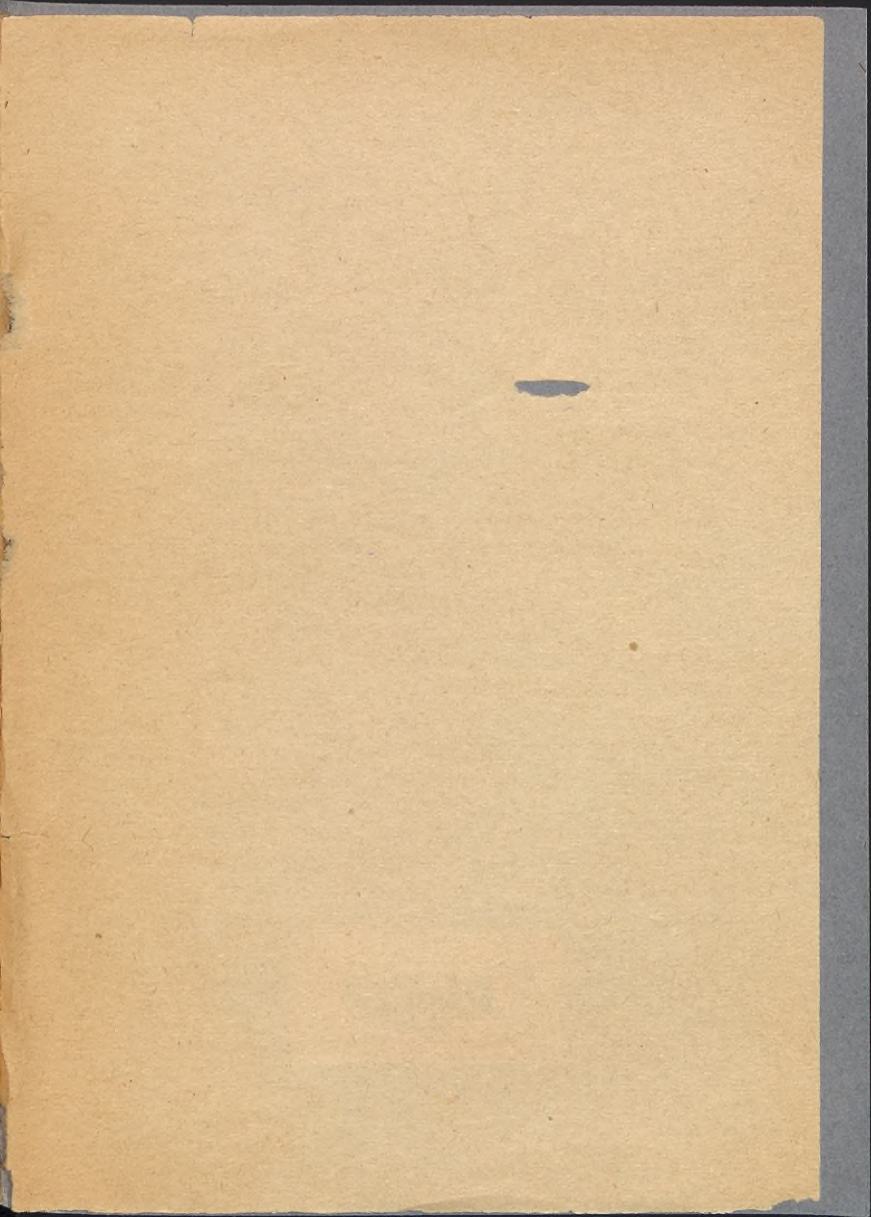
Menniskoslägtet har sina utvecklingsperioder. Först var det den råa *styrkan*, som var den allrådande, derefter kom *börden*, och nu är det *förmögenheten*, som regerar världen. När denne herrskare utspelt sin rol, hvem skall då intaga hans plats? Skall det männe blifva den andliga öfverlägsenheten?

Anmärkningsvärdt är, att det alltid varit fåtalet, som njutit lifvets alla fördelar, under det den stora mängden hufvudsakligen varit hänvisad till arbete och försakelse. Så kan det ej i evighet fortfara; ändring måste ske, men på hvad sätt?

Måhända skola vi i ett följande häfte återkomma till saken med antydande af de reformer till det bättre, som redan nu både böra och kunna genomföras.

Innehåll:

Huru man grundar en tidning.	sid.	3.
"Våra lokomotiv." — "Våra körsvänner."	"	5.
Biskopslönen i Lund.	"	7.
Landtmannapartiet & C:o.	"	8.
Uppe i nordöstra Sibirien med dess utomordentliga förråd af "vackra ben".	"	11.
Vid nordpolen.	"	15.
"Nej, se på f-n . . . se kungen!		
A-i, ä-i gevä-ä-är!"	"	17.
Skolhistorier från Vestkusten:		
1. Den nye läraren.	"	19.
2. Jöns i Grimatorp bygger skolhus.	"	31.
3. Skolväsendets utveckling och förbättring.	"	43.
Slöjd!	"	69.
En som behöfver "apanage".	"	74.
Privatbankernas sedelutgifningsrätt.	"	79.
Svårigheterna vid riksdagsmannaval.	"	81.
Tronföljdens betryggande.	"	85.
Antingen — eller.	"	86.

11

1001851293

